

FRIVILLIGHET: MOTIVASJON OG ENGASJEMENT

En kvalitativ undersøkelse av besøksvenner i Røde Kors

Julie Margrethe Nybakk Kvaal

Master i kultur-, samfunns-, og sosialpsykologi

Psykologisk Institutt

Universitetet i Oslo

November 2009

FORORD

Arbeidet med denne masteroppgaven har vært en utfordrende, men spennende og lærerik prosess. Jeg vil spesielt takke alle informantene som stilte opp til intervju om sine opplevelser som besøksvenner. Det ville ikke blitt noen oppgave uten deres erfaringer og historier. Jeg skylder også en stor takk til lederne for besøkstjenesten i Oslo Røde Kors, Stine Pernille Hauge Kjos og Laila Åteigen, for hjelp til å formidle dette prosjektet til sine besøksvenner og svar på mange spørsmål.

Videre vil jeg rette en veldig stor takk til veielederen min, Professor Astri Heen Wold ved Universitetet i Oslo, for grundig veiledning, tålmodighet, og gode og inspirerende samtaler.

Jeg er heldig som har gode venninner som alltid spør hvordan det går og som har vært en god støtte i denne prosessen. Dere vet hvem dere er. En særlig takk til Mei Ying og Hilde for faglig innspill, ideer og gjennomlesing av oppgaven. Ikke minst humor, dere har gjort skrivingen litt lettere.

Takk til tanten min Sigrid Kvaal, for gjennomlesing og tilbakemelding på oppgaven. Sist, men ikke minst, tusen takk til mamma og pappa for korrekturlesning, innspill og for uvurderlig støtte, alltid.

Innhold

Forord	ii
Sammendrag	1
Introduksjon	2
Del I: Teoridel: bakgrunn, definisjon og avgrensing	3
Prososial atferd	3
Hva er frivillighet?	3
Avgrensing	4
Sosial kapital	5
Frivillig arbeid som sosial kapital	6
Del II: Tidligere forskning	7
Bakgrunn	7
Demografiske variabler som alder og kjønn	8
Individuelt nivå	8
Motivasjon	9
Utbytte som motivasjon	10
Motivasjon og frivillige	10
De seks funksjonene (VFI)	11
Sosial støtte og nettverk	13
Anerkjennelse	14
Organisasjonsnivå	14
Makronivå	15
Del III: Metoder i tidligere forskning	16
Kvantitativ eller kvalitativ metode	16
Kvalitativ forskning	17
Hensikten med undersøkelsen	18
Problemstillinger	18
Del IV: Metode	19
Utforming av intervjuene	19
Rekruttering av informanter	19
Gjennomføring av intervjuene	20
Utfordringer	20
Interpretative Phenomenological Analysis	21
Analyse	22
Etske hensyn	23
Del V: Resultater	25
Motivasjon	25
Motiver til å begynne med frivillig arbeid	25
Tid som motiv: Frivillighet som fritidsaktivitet	27
Motiver til opprettholdelse av engasjement	27
Selvaktelsesbegrunnelser	27
Anerkjennelse	28

Røde Kors	29
Røde Kors som organisasjon	29
Besøktjenesten i ORK	30
Hvem som blir besøksvenn	30
Perspektiv på samfunnet	31
Plassering av ansvar	31
Forestillinger om de hjelpetrengende	32
Betalt versus frivillig arbeid	32
Individuell innsats	33
Roller og relasjoner	34
Det praktiske ved rollen	34
Det følelsesmessige aspektet	35
Båndet mellom besøksvenn og person	35
Involvering og grensesetting	36
Ansvar og forpliktelser	36
Del VI: Diskusjon	37
Frivillighet et uttrykk for humanistiske og altruistiske verdier	37
Forhold til Røde Kors som organisasjon	40
En prososial samfunnsholdning	41
Rolle og relasjon vesentlig	42
Metodisk kommentar	44
Videre forskning	46
Avslutning	46
Appendix 1: Intervjuguide	52
Appendix 2: Informasjonsskriv	54
Appendix 3: Samtykkeskjema	55
Appendix 4: Godkjennelsesbrev fra NSD	56

SAMMENDRAG

Frivillighet er en form for hjelpeatferd eller prososial atferd. Det er et fenomen som er både individbasert og kollektivt på samme tid, ettersom frivilliges handlinger forekommer i en kollektiv kontekst. Undersøkelsen utforsker frivillighet med konkret fokus på besøkstjenesten i Oslo Røde Kors. Gjennom kvalitative intervjuer med ni besøksvenner er det fokusert på deres motivasjon, tilhørighet til organisasjonen og tanker rundt samfunnets behov for frivillig arbeid. Et motiv har vært å kunne gi Røde Kors informasjon om hvorfor man blir besøksvenn og hvorfor man opprettholder engasjementet.

Undersøkelsen har vært både induktiv og deduktiv, med både forbestemte temaer og kategorier som har kommet frem gjennom analyse. Når det gjelder den kvalitative analysen er undersøkelsen inspirert av Interpretative Phenomenological Analysis (IPA). Hovedmålet i denne metoden med er å utforske erfaringer og opplevelser til en gruppe mennesker i detalj. Deltakerne er rekruttert på bakgrunn av sin kunnskap innenfor det aktuelle fenomenet, fordi de blir sett på som eksperter i sine egne opplevelser. Resultatene viste at verdier som medmenneskelighet og kollektivt ansvar, sammen med tid, arbeidsmarkeds- og selvbeskyttelsesbegrunnelser var de viktigste motivasjonene for å bli besøksvenn for informantene. Behov for anerkjennelse og selvaktelse var viktig for å opprettholde engasjementet. Det mest fremtredende ved undersøkelsen var imidlertid informantenes rolle som besøksvenn og relasjonen til personen(e) som får besøk. Denne rollen fremstår som viktigere enn tidligere forskning skulle tilsi. En konklusjon kan være at denne relasjonen, inkludert utfordringer og positive bieffekter som vennskap, er en veldig stor del av det å være besøksvenn.

INTRODUKSJON

”Hvorfor er du frivillig?”

”Jo, det er jeg vel fordi jeg mener at man har et sånt kollektivt ansvar for sine medmennesker. At man kan gi litt av sin tid slik at folk som ikke har det så greit kan få det litt bedre. Så enkelt egentlig.” (Utdrag fra et av intervjuene)

Norge ligger på verdenstoppen i frivillig arbeid. I 2004 utførte den voksne befolkningen i landet nesten 200 millioner timer frivillig arbeid i det sivile samfunn (Sivesind, 2007). Frivillighet er en form for hjelpeatferd eller prososial atferd (Wilson, 2000). Det er et fenomen som er både individbasert og kollektivt på samme tid, ettersom frivilliges handlinger (inkludert deres verdier, motivasjoner og opplevelser) forekommer i en kollektiv kontekst (Omoto, Snyder, & Berghuis, 1993). Community¹ Psychology (CP) er studiet av mennesket i kontekst, og en underliggende antakelse er at mennesker ikke kan forstås adskilt fra situasjonen de befinner seg i (Nelson & Prilleltensky, 2005). Norges historie med frivilliges innsats på individnivå og organiseringen av det sivile samfunn er et viktig bidrag i utviklingen av det norske velferdssamfunnet. Enkeltindivider og organisasjoner kan orientere seg og ta fatt på frivillig arbeid innen det rammeverket som er tilgjengelig i samfunnet (Omoto & Snyder, 2002). Putnam (2000) hevder at kontakt mellom individer kan resultere i gjensidig tillit og sosiale nettverk. Dermed skapes verdigrunnlag for prososial atferd som er vesentlig for at et moderne demokrati skal fungere. Frivillig arbeid produserer tjenester som kan bidra til at samfunnet fungerer og går rundt (Omoto et al., 1993). Dette kan for eksempel være selskap, omsorg og assistanse til syke, eldre og/eller andre trengende, leksehjelp eller dugnader for musikk- og idrettsgrupper (Omoto & Snyder, 2002; Sivesind, 2007).

Røde Kors (RK) er en organisasjon som er basert humanitet og frivillighet (Kjos & Sørensen, 2009). En av deres kjerneaktiviteter er besøkstjenesten. Gjennom hjemme og/eller institusjonsbesøk ønsker besøksvenner å være en oppmuntring og støtte for mennesker som har behov for sosial kontakt eller aktiviteter (Wellén, 2009). I 2008 var det i Oslo Røde Kors (ORK) 388 aktive besøksvenner (Kjos & Sørensen, 2009). I denne undersøkelsen forsøker jeg å få en forståelse av fenomenet frivillighet, med konkret fokus på besøkstjenesten i ORK. Hva er motivasjonen for å bli besøksvenn?

Målet med litteraturgjennomgangen er å kort skissere et rammeverk av forskning på prososial atferd, med fokus på frivillig arbeid. Det blir først en definisjonsavklaring og avgrensning av frivillighet og sosial kapital. Videre fokuseres det på de individuelle, organisatoriske og samfunnsmessige aspektene og anvendte metoder i forskning på frivillig arbeid.

¹ Community er et begrep som faller mellom lokalsamfunn og samfunn, og derfor er det vanskelig å finne et godt norsk begrep (Carlquist, Nafstad, & Blakar, 2007). Derfor velger jeg i det følgende å kalle det community.

DEL I: TEORIDEL: BAKGRUNN, DEFINISJON OG AVGRENsing

Prososial atferd

”Prosocial behavior represents a broad category of acts that are defined by some significant segment of society and/or one’s social group as generally beneficial to other people.” (Penner, Dovidio, Piliavin, & Schroeder, 2005, s. 366). Innenfor sosialpsykologi finnes det en lang tradisjon for å studere prososial atferd og hjelpesituasjoner (Omoto & Snyder, 1995). Denne forskningen har primært vært delt inn i to grupper; forskning på hjelp i nødsituasjoner, og omsorgsgivere. Førstnevnte har fokusert på situasjoner hvor man uventet har havnet i hjelpesituasjoner, for eksempel forskning på ”bystander effect” (Darley & Latané, 1968). Her er hjelpen spontan, kort og ikke planlagt (Omoto & Snyder, 1995). Den andre gruppen av studier har hatt et fokus på omsorgsgivere eller hjelpearbeidere. Med dette menes mennesker som gjennom etiske, eller familieforpliktelser gir pleie, omsorg og assistanse til for eksempel kronisk eller alvorlig syke (Omoto & Snyder, 1995). Videre begynte man å undersøke ikke bare i hvilke situasjoner hjelpen kommer, men også *hvorfor* man hjelper (Penner et al., 2005). Man finner nå også i litteraturen interesse for en tredje form for hjelpatferd som omfatter ulike deler av de to første gruppene; frivillighet (volunteerism).

Hva er frivillighet?

Som nevnt innledningsvis er frivillig arbeid en form for hjelpeatferd eller prososial atferd. Dette kan være en hvilken som helst aktivitet som kommer personer, grupper eller organisasjoner til gode ved at man gir fritt av sin egen tid (Wilson, 2000). Både fra et psykologisk, økonomisk og samfunnsmessig perspektiv er frivillighet et fenomen det er verdt å undersøke.

I mer enn hundre år har frivillige organisasjoner hatt en synlig og viktig rolle i Norge (Wollebæk et al, 2000) og hatt stor betydning for utviklingen og oppbyggingen av demokratiet og det norske samfunnet. (St.meld. 39, 2006-2007). Folkelige mobiliseringer rundt midten av forrige århundre resulterte i den første bølgen av frivillige foreninger. Disse foreningene var opptatt av religion, folkeopplysning og fattigdom. Det særegne ved disse foreningene var at de var basert på kollektivt og verdimelessig engasjement, og slik skapte de tilhørighet og fellesskap. Så og si alt arbeidet ble utført av frivillige (Wollebæk et al, 2000). ”Det vokste frem en gryende bevissthet om at man måtte løfte i flokk for å kunne utrette noe i det moderne samfunnet” (Wollebæk et al, 2000 s. 77). Deltakelse i frivillige aktiviteter fører til sosiale fellesskap, og gir mening, kunnskap og kompetanse til medlemmene av fellesskapet

(St.meld. 39, 2006-2007). Frivillige kan stille med en annen troverdighet og kanskje også et større engasjement i samhandling med sårbare grupper, enn andre som får betalt for å gjøre den samme jobben (Sivesind, 2007). Følgelig kan frivillige arenaer være et sted for folk å vise engasjement og interesse for sine medmennesker. De siste årene er det kommet flere studier omkring dette temaet, både teoretiske og empiriske (Clary & Snyder, 1999; Field & Johnson, 1993; Grube & Piliavin, 2000; Omoto & Snyder, 1995), også i Norge (Andersen, 1996; Meling, 2008; Sivesind, 2007). Imidlertid kan "frivillighet" ha ulik betydning for forskjellige mennesker og i ulike kontekster (Penner, 2002). Følgelig kan det være vanskelig å sammenligne forskningsresultater. I USA finnes det en lang tradisjon med store frivillighetssentraler hvor man kan møte opp ved behov. Et eksempel kan hentes fra New Orleães, hvor det strømmet tusenvis av frivillige til etter orkanen Katrina i 2005, for å tilby sin hjelp for å bygge opp igjen community. Et annet amerikansk eksempel er AIDS serviceorganisasjoner, hvor frivillige hjelper med alt fra informasjonsspredning, transport og husarbeid, til å bidra med omsorg og sosiale aktiviteter (Omoto & Snyder, 2002).

De nordiske landene kommer alle høyt opp på listen over antall timer vi bruker på frivillige aktiviteter (Sivesind, 2007). Én av grunnene til dette er at det er mange som stiller opp for kultur- og idrettsfeltet i Norden, og særlig i Norge er dugnadsånd svært vanlig (Ibid.). Her stiller man opp for ungdomsklubber i nærområdet, særlig hvis egne barn er involvert. Men tradisjonell dugnad for ungdomsklubber og AIDS serviceorganisasjoner er ganske ulike kontekster. I denne oppgaven velger jeg imidlertid å se bort fra den tradisjonelle dugnadsdelen og fokusere på frivillig innsats for mennesker man ikke har noe forhold til fra før, og hvor det i utgangspunktet ikke er noen forpliktelse involvert. Det er motivasjonen som driver et slikt engasjement jeg er interessert i.

Avgrensning

Frivillighet kan nesten bli et for generelt begrep og dette kan gjøre det vanskelig å operasjonalisere og konseptualisere (Wilson, 2000). I Norge er det for eksempel stor variasjon innenfor frivillige aktiviteter. Sivesind (2007) deler derfor frivillighet inn i fem kategorier i forhold til hvilket felt det angår: kultur og fritid; velferd; politiske, humanitære og miljø; bolig og økonomi, og religion og livssyn. I forhold til forskning er det lite konstruktivt å se på de ulike aktivitetene og formene for frivillig innsats som noenlunde det samme, og dermed skulle forklare alle aktiviteter med den samme teorien (Wilson, 2000). Følgelig er det vesentlig å avgrense hva jeg ser på som relevant, og hvilke kriterier på frivillighet dette innebærer. En som stiller opp som frivillig kan beskrives som en som a) aktivt har søkt etter

muligheter til å hjelpe andre, b) har vurdert grundig hvor mye man eventuelt vil være involvert, og c) ofte har startet en vedvarende forpliktelse (Clary, Snyder, Ridge, Copeland, Stukas, Haugen et al, 1998). Penner (2002) følger opp denne beskrivelsen men vektlegger også situasjonen rundt. Han definerer frivillighet som ”...long-term, planned, prosocial behaviors that benefit strangers and occur within an organizational setting.” (Penner, 2002, s 448). Her er det fire kriterier; a) den frivillige innsatsen forekommer ofte over lang tid, b) er vanligvis gjennomtenkt og planlagt, c) hjelpen kommer ikke ut av en forpliktelse ovenfor personen som mottar hjelp, men er for *ukjente* mennesker, og d) forekommer vanligvis i en organisert kontekst (Penner, 2002). Frivillighet i denne oppgaven baserer seg på denne definisjonen.

Sosial kapital

Forskere innenfor helse- og sosialvitenskap har gradvis innsett at sosial kapital kan ha betydning for utfall i helsesektoren, både på individuelt og samfunnsnivå. Dette til tross for at det er uenighet om hvordan begrepet skal defineres og konseptualiseres (Van der Gaag & Webber, 2008). Sosial kapital er et omstridt begrep og kan være forvirrende for mange (Kawachi, Subramanian, & Kim, 2008; Portes, 1998). Begrepet har funnet veien fra sosiologisk teori til hverdagslige språkbruk, og blir dermed også anvendt i så mange ulike former at det fort kan miste sin betydning (Portes, 1998).

Bourdieu var den første som kom med en systematisk analyse av sosial kapital (Portes, 1998). Han mente at individer vil oppnå goder og fordeler i kraft av å være medlemmer av ulike grupper. Videre mente han at man bevisst skaper slike goder og ressurser ved å konstruere sosiale nettverk gjennom å være sosial og omgjengelig (ibid.). Coleman (1988) så sosial kapital gjennom konstruksjonen av menneskelig (human) kapital. Hans definisjon av sosial kapital legger vekt på de sosiale strukturer individer handler innenfor, og hvordan disse strukturene legger føringer på individets valg i form av ressurser og muligheter. Bourdieu fokuserte mer på individuelle former for sosial kapital gjennom sosiale nettverk som man selv bevisst var med på å skape, mens for Coleman var det normer og sanksjoner som var viktig for at fellesskapet skulle fungere (Wollebæk & Selle, 2005).

Putnam (1995) mener at sosial kapital består av nettverk, normer og tillit mellom mennesker. Han definerer sosial kapital som ”...features of social life – networks, norms, and trust – that enable participants to act together more effectively to pursue shared objectives.” (s. 664-665). Ved å fremheve de kollektive aspektene ved sosial kapital framfor de individuelle godene, skiller Putnam seg ut fra de tidligere sosiologiske teoriene på begrepet

(Wollebæk & Selle, 2005). Sosial kapital er for ham heller biprodukter av hverdagslige sosiale aktiviteter, enn bevisste investeringer som med annen kapital (ibid.).

Wollebæk og Selle (2002) har delt opp sosial kapital i tre; tillit, sosiale nettverk og borgerdeltakelse. Tillit er et grunnleggende element for at samarbeid skal fungere, og er dermed vesentlig i alle konseptualiseringer av sosial kapital (ibid.). For at man skal kunne oppnå den kollektive handlingen man ønsker, er det avgjørende at man har tillit til at alle ønsker å samarbeide sammen mot det samme målet (Putnam, 2000). Sosiale nettverk vil generere tillit gjennom direkte deltakelse mellom medlemmene, og er svært relevant for å kunne oppnå samfunnsmessige mål (Wollebæk & Selle, 2002). Slike nettverk vil også "formidle" tillit ved at en du stoler på, stoler på en tredje person og dermed vil du også sannsynligvis stole på den tredje personen (Wollebæk & Selle, 2005). For at et demokrati skal fungere, må også den tredje komponenten i sosial kapital, borgerdeltakelse, være tilstede sammen med tillit og sosiale nettverk (Wollebæk og Selle, 2002). Tillit og sosiale nettverk er positive komponenter i seg selv, men i en velferdsstat, er det vesentlig at man bryr seg om personer og hendelser utenom sitt eget liv (ibid.).

For å avgrense hvilke eller hva slags sosiale nettverk som kan generere sosial kapital, skilles det blant annet mellom horisontale og vertikale assosiasjoner (Putnam, 1993 i Stolle, 1998). Hvis man definerer sosial kapital gjennom tillit, slik som ovenfor, er gjensidighet vesentlig. Horisontale nettverk eller assosiasjoner gir mer rom for slik gjensidig tillit og kontakt, i motsetning til hierarkisk organiserte nettverk (ibid.). Hvis man står i en lavere posisjon enn andre, slik som i vertikale nettverk, vil man sannsynligvis opptre i akkord med en person med høyere posisjon, men det er lite trolig at dette vil bli gjengjeldt. For at sosial kapital skal kunne genereres og være nyttig for individer og samfunnet, er det viktig med "ansikt til ansikt" interaksjon, og positiv samhandling (Stolle, 1998). Det vil dermed være mest relevant med horisontale nettverk hvor medlemskapet er basert på gjensidighet (ibid.).

Frivillig arbeid som sosial kapital

Borgerdeltakelse bør inkluderes i diskusjonen rundt sosial kapital (Brooks, 2005; Wollebæk & Selle, 2002). Dette er et begrep som kan beskrive samfunnsmedlemmers deltakelse i og engasjement med sitt community, gjennom gjensidig sosial kontakt med hverandre (Putnam, 1995). Når individer kommer sammen på en regelmessig basis, stoler på hverandre og deltar i samfunnsaktiviteter, er dette sosial kapital (Hall, 1999). Et eksempel er frivillig arbeid. "Volunteering is a way for people to become integrated into their community..." (Wilson, 2000, s. 232). Frivillighet er et eksempel på borgerdeltakelse, det vil

si sosial kapital som kommer medmennesker til gode. Frivillighet resulterer videre positivt i samfunnets økonomiske regnskap og er en strukturell forutsetning for at samfunnet fungerer (Sivesind, 2007).

Basert på en slik hypotese om at sosial kapital kan føre til frivillighetsarbeid, har Brooks (2005) undersøkt blant annet endringer i sosial kapital i USA korrelert med endringer i giveratferd. Her ble sosial kapital målt gjennom termene sivil deltakelse i grupper, sosial tillit² og politisk engasjement. Resultatet viste at det er sterke forbindelser mellom endringer i ”mengde” sosial kapital og endringer i giveratferd. Videre viste resultatene at ulike former for sosial kapital har ulik innvirkning på giveratferd, for eksempel at engasjement i sivile grupper har høyere innvirkning på giveratferd enn politisk engasjement. Borgerdeltakelse som donasjoner til veldelige formål kan være positive konsekvenser av sosial kapital (ibid.). Operasjonaliseringen av sosial kapital i undersøkelsen er relativt lik den oppdelingen Wollebæk og Selle (2002) har i sine undersøkelser på sosial kapital i Norge. Dette viser at man har klart å konseptualisere begrepet på en god nok måte for å kunne måle og generalisere det. Imidlertid er giveratferd en mer upersonlig og passiv form for frivillig arbeid sammenlignet med det å være besøksvenn som jeg utforsker. Relevansen er likevel at det er forskning som demonstrerer at sosial kapital kan føre til frivillighet. Konklusjonen støtter Putnam i at frivillig arbeid og relasjoner er positivt relatert med sosial kapital (Wollebæk et al, 2000; Wollebæk & Selle, 2002).

DEL II: TIDLIGERE FORSKNING

Bakgrunn

Tidligere forskning på frivillighet har blant annet sett på sammenhengen mellom frivillighet og religion (Cnaan, Kasternakis, & Wineburg, 1993; Yeung, 2004a), og sett etter en prososial personlighet (Penner, Fritzsche, Craiger, & Freifeld, 1995, i Penner, 2002). Det er også undersøkt hvilke mål og funksjoner deltakelsen i frivillig arbeid har for personen (Clary et al., 1998). Videre er det sammenlignet medlemskap i ulike foreninger og organisasjoner i forhold til frivillig innsats (Sivesind, 2007), og sett på omdømmet til organisasjonen man er medlem i, og hvordan man blir behandlet av organisasjonen (Penner,

² Racial trust inngår sammen med social trust som et mål på sosial kapital, men dette er et begrep det er vanskelig å overføre til norske termer. Spørsmålet gikk ut på om man har tillit personer med annen etnisk bakgrunn enn egen (Brooks, 2005).

2002). I denne undersøkelsen fokuseres det på individuell motivasjon og tilhørighet i organisasjonen.

Demografiske variabler som alder og kjønn

Sosiale roller kan endre seg når man blir eldre, slik at man kanskje har mer tid og overskudd til å gjøre en innsats for andre eller samfunnet man er en del av (Wilson, 2000). Imidlertid har ikke alder vist signifikant sammenheng med frivillig arbeid (Yeung, 2004a). I Norge har aldersgruppen 50-66 år tidligere vært mest aktive i frivillig arbeid, men gruppen 25-49 år har stått for mesteparten av økningen de siste årene (Sivesind, 2007). Det er likevel blant annet på grunn av stor deltagelse blant eldre at det generelle nivået på frivillighet i Norge holder seg høyt (ibid.).

I forhold til kjønn er det relativt like resultater i Norge og Nord-Amerika. Kvinner deltar mer enn menn i frivillig arbeid, men det påpekes at dette er en veldig liten forskjell. Differansen er relatert til hva slags frivillig arbeid de er involvert i, med kvinner mindre aktive i politiske områder, og mer i aktiviteter relatert til velferdsorganisasjoner (Sivesind, 2007; Wilson, 2000). Konkret i forhold til Røde Kors (RK) hevder Andersen (1996) at det er en vanlig antagelse at det er flest kvinner som står for den frivillige innsatsen i Norge, og stiller spørsmålet om RK kan karakteriseres som en kvinneorganisasjon. Menn velger kanskje handlingsrettede aktiviteter i hjelpekorpsset, mens det er stor overvekt av kvinner på mer omsorgsfulle aktiviteter som barnehjelp og besøktjenesten. Ulike skårer på altruisme kan være en forklaring, at kvinner blant annet skårer høyere på empati enn menn (Wilson, 2000).

Individuelt nivå

Forskning for å se om det finnes en relasjon mellom prososial atferd og bestemte personlighetstrekk har vist seg å være lite konsistente (Penner, 2002; Piliavin & Charng, 1990). Dette kan ha bakgrunn i at studier på hjelpeatferd primært har vært fokusert på nødstilfeller som "bystander intervention". Her blir avgjørelsen om å hjelpe ofte tatt raskt uten betenkingstid, og i slike situasjoner vil situasjonelle faktorer totalt dominere over de disposisjonelle (Penner, 2002). I forskning hvor man har sett om ett spesifikt personlighetstrekk har vært relatert til atferd i én bestemt hjelpesituasjon, har det ikke nødvendigvis vært en altruistisk personlighet man har undersøkt (ibid.). Videre er det ikke lett å replikere forskning hvis hjelpesituasjonen man undersøker er en annen enn i den originale forskningssituasjonen. "Most of these replications failed, but not because personality is

unrelated to helping, but rather because the salient characteristics of the criterion measure had changed.” (Penner, 2002, s. 450).

Videre forskning har fokusert på personlighetskarakteristikk, ikke ett spesifikt trekk, men flere som sammen kan være kjernen i en ”prososial personlighet” (Penner et al, 1995, i Penner, 2002). Man kan anta at det finnes en slik sammensetning av trekk som er relatert til ulike former for hjelpeatferd, men foreløpig er sammenhengen uklar (Penner et al, 2005). Gjennom faktoranalyser av trekkene har man identifisert to faktorer eller dimensjoner relatert til hjelpesituasjoner: *Andre-orientert empati* og *hjelpsomhet*. Førstnevnte er primært altruistiske tanker og følelser, mens hjelpsomhet handler om prososiale handlinger (Penner et al, 1995, i Penner, 2002). *Empati-altruisme hypotesen* går ut på at man ved å føle empati blir motivert til å hjelpe noen og hvor målet i seg selv er å hjelpe personen man føler empati for (Bateson & Oleson, 1991). Dette er i motsetning til egoismeteorier som mener vi hjelper andre og ivaretar fellesskapet hovedsakelig fordi det gagnar oss selv (Nafstad, 2004).

Motivasjon

”En motivasjonell tilstand henviser innenfor psykologien til et dynamisk prinsipp, til et energipotensial eller en kraft i individet” (Nafstad, 2004, s. 67). Motivasjon dreier seg om aktivering og intensjon, gjennom energi, retning og opprettholdelse (Ryan & Deci, 2000). I forhold til frivillighet gjelder dette både når det kommer til motivasjonen for å verve seg og etablere en relasjon til et ukjent menneske, men også i forhold til motivasjonen for å opprettholde engasjementet i organisasjonen. Mye av menneskers atferd er motivert av bestemte behov eller målsettinger (Penner, 2002). Dermed er motivasjon også svært relevant i det virkelige liv, hvor for eksempel lærere, ledere og omsorgsgivere ønsker å finne ut hva det er som motiverer noen til handling (Ryan & Deci, 2000). Ifølge Nafstad (2004) vil et mulig prososialt motivasjonssystem styres mot eller av andres velferd som et endelig mål. Dette vil da være i kontrast til et egoistisk motivasjonssystem hvor man handler ved å sette egen velferd først.

I forhold til frivillige organisasjoner er det relevant å undersøke hva det er som motiverer mennesker til å bidra for at andre skal få et positivt utbytte. Dette gjelder både å se på individers motivasjon i seg selv for å utvikle teori. Dette gjelder også i forhold til praksis, for å kunne rekruttere flere til frivillige organisasjoner. Både fra et teoretisk og et praktisk perspektiv er individuell motivasjon kjernen i konseptualiseringen og opprettholdelsen av frivillighet (Yeung, 2004a). Motiver for å være frivillig har en viktig rolle i hvordan samfunnet ser på frivillighet, ettersom man generelt beundrer mest de aktivitetene som virker

mest uselviske (Cnaan, Handy og Wadsworth, 1996). Vi ønsker å være altruistiske og ønsker å gjøre handlinger for andre som ikke gagnar oss selv. Frivillig arbeid anses som en prososial handling, og ved å stille spørsmål om motivasjonen for involvering i frivillige organisasjoner kan man lære mye om fenomenet frivillighet generelt (Wilson, 2000).

Ulike faktorer påvirker folk på forskjellige måter (Ryan & Deci, 2000).

Selvbestemmelsesteorien fremhever at forståelse for menneskers motivasjon krever en vurdering av medfødte psykologiske behov for kompetanse, autonomi og tilhørighet (ibid.). Dette er en makroteori på menneskelig motivasjon, utvikling og helse (Deci & Ryan, 2008). Et av hovedfokusene til teorien har vært å stille spørsmål ved hvilken type motivasjon som kommer til uttrykk på et bestemt tidspunkt, for å kunne differensiere ulike former for motivasjon. Indre motivasjon er en iboende tendens for å søke nytt og spennende, for å lære og utforske (Ryan & Deci, 2000, s. 70). Man utfører en aktivitet for aktivitetens skyld, fordi man er tilfreds med akkurat den aktiviteten. Til tross for at dette er iboende i mennesket, krever det et støttende miljø for å opprettholde og øke den indre motivasjonen (ibid.).

Utbytte som motivasjon

Definisjonen på frivillighet utelukker ikke at frivillige også kan ha utbytte av å være frivillig (Wilson, 2000). Ytre motivasjon, er i kontrast til indre motivasjon, et begrep for å forklare en atferd man gjør for å oppnå noe (Ryan & Deci, 2000). For eksempel ser sosial bytteteori på sosial atferd som et bytte av "varer". Med slik rasjonell tankegang, veier man det frivillige arbeidets kostnad i forhold til eventuell belønning man får igjen for innsatsen, før man bestemmer seg for om man vil være frivillig (Wilson, 2000). Ved eventuelle stigma knyttet til hvem man er frivillig for, vil man sannsynligvis veie hva det koster å være frivillig mot hva man får ut av det (Omoto et al., 1993). Videre kan frivillig arbeid for noen gi sosiale gevinster i form av aktiviteter og sosiale relasjoner med dem som ønsker besøk (Wuthnow, 1998 i Wilson, 2000). Field og Johnson (1993) refererer til en nasjonal spørreundersøkelse på frivillig arbeid i Storbritannia hvor manglende deltagelse i frivillig arbeid blant annet skyldtes antatte kostnader både i tid og penger. Dette passer med sosial bytteteoriens vurdering av kostnad versus belønning innenfor frivillig sektor.

Motivasjon og frivillige

Hvis man først har bestemt seg for å bli frivillig, er penger og jobbsikkerhet som kan være motiver for betalte jobber, ofte irrelevant (Grube & Piliavin, 2000). Clary et al. (1998) har forsøkt å undersøke grunnleggende motivasjoner i forhold til frivillig arbeid. Antakelsen

var at deltakelse i frivillige organisasjoner som på overflaten kan virke ganske likt, kan være en refleksjon av helt forskjellige underliggende motivasjonelle prosesser. Videre utformet de en liste (inventory) med 30 påstander. Den baserte seg på konseptualiseringer av seks antatte psykologiske og sosiale funksjoner frivillighet kan ha for de som er frivillige. Listen ble distribuert til aktive frivillige, som ved at de nettopp var aktive kanskje kunne inneha de motivasjonene for å være frivillig som forskerne var ute etter. Deltakerne skulle krysse av på en skala hvor mye de mente motivasjonen var viktig for dem i forhold til oppgavene de hadde. Jo høyere skåre, jo viktigere ville motivasjonen være. Faktoranalyse av deltagerens responser ga grunnlag for å utarbeide en Volunteer Functions Inventory (VFI) med seks funksjoner som frivillig arbeid kan ha for dem som jobber som frivillige.

En felles nordisk undersøkelse av motivasjoner hos frivillige i RK baserte seg på VFI (Andersen, 1996). Jeg velger å anvende de norske oversettelsene med Clary et al. (1998) originale begreper i parentes. De seks funksjonene er *verdier* (values), *sosiale forventninger* (social), *læring* (understanding), *arbeidsmarked* (career), *selvbeskyttelse* (protective), og *selvaktelse* (enhancement). Det er viktig å påpeke at Clary et al. (1998) har forsøkt å finne fram til motivasjoner til generell frivillighet, ikke noen bestemte former for frivillig arbeid. Likefullt har de utviklet en liste av ”kjernemotivasjoner” som kan ligge til grunn for de fleste som stiller opp som frivillige, også i ulike aktiviteter. Dette betyr ikke at disse nødvendigvis vil kunne anvendes i forskning med alle som er frivillige, eller at det ikke eventuelt finnes flere funksjoner.

De seks funksjonene (VFI)

Frivillige får gjennom arbeidet de utfører, muligheten til å uttrykke altruistiske og/eller humanistiske verdier. Første funksjon er verdibegrunnelser, det at man gir av sin egen tid til frivillig arbeid for å uttrykke og handle på grunnlag av viktige verdier. Det at man bryr seg om andre er ofte det som skiller frivillige fra ikke-frivillige (Clary et al. 1998). Romer, Gruder og Lizzadro (1986) fant ved å sammenligne ”altruister” og ”egoister” at førstnevnte hjalp mer i situasjoner hvor man ikke fikk noen kompensasjon for det.

Den andre motivasjonelle funksjonen frivillighet kan for de frivillige, er sosiale forventninger (Clary et al., 1998). Her er motivasjonen sosial aksept fra relevante andre. Man ønsker å gjøre en innsats for å fylle en sosial funksjon, det vil si for å oppfylle sosiale forventninger fra sosiale grupper, venner eller familie (Andersen, 1996).

Læringsbegrunnelser går ut på at man ønsker å kunne uttrykke og anvende kunnskap og evner man har fra før. Dette kan være egenskaper eller kunnskap man kanskje ikke får

anvendt like mye som man skulle ønske i andre settinger. Motivasjonen er også basert i læringsbegrunnelser når man ønsker å lære om mennesker og verden rundt seg. Videre vil man kanskje ønske å lære eller utvikle metoder som man kan ta med seg videre i en ny jobb eller for å opprettholde karriererelaterte evner (Clary et al, 1998). Dette leder videre til neste funksjon, arbeidsmarkedsbegrunnelser eller hva Clary et al (1998) kaller karriereutbytte. Her kan én av grunnene til at man begynner med frivillig arbeid, være for å kunne få det på cv'en at man er samfunnsengasjert. Man involverer seg i en frivillig organisasjon fordi man satser på at man vil oppnå karrieremessige fordeler ved å ha tjenestegjort, eller ved å være assosiert med den frivillige organisasjonen. Det vil kanskje alltid være noen som tenker karrierestrategisk uansett hvilken jobb det dreier seg om, og for noen kan oppstart i en frivillig organisasjon være for å fremme karrieren. I sin forskning på frivillige i kvinnelige helseklinikker, fant Merrell (2000) at det var en generell følelse av at noen "brukte" klinikken kun for å utvikle egne evner for senere arbeid, slik at noen kvinner nok fikk mer ut av å jobbe der enn hva klinikken selv fikk ut av at de stilte opp.

Hvis motivasjonen til at man er frivillig er selvaktelsesbegrunnelser, så vil man gjerne delta i frivillige aktiviteter for å kunne opprettholde eller øke positive følelser omkring selvet (Clary et al., 1998). Noen ser muligheter for personlig utvikling og økning av selvfølelsen. Motivasjonen er ikke primært rettet mot andre, men ved å hjelpe andre føler man seg bra selv (Andersen 1996). Noen ønsker kanskje å melde seg inn i en frivillig organisasjon for å få nye venner og hvis det er motivasjonen, hører det til under selvaktelsesbegrunnelser (Clary et al., 1998). Dette står i kontrast med den siste faktoren i VFI. Selvbeskyttelsesbegrunnelser er en sjette funksjon frivillig innsats kan ha for dem som er frivillige (Clary et al, 1998). Slike grunner går ut på at man bruker frivillighet for å redusere egne negative følelser og beskytte eget ego. Dette kan være negative følelser om seg selv, at man føler seg skyldig fordi man av ulike grunner er mer privilegert enn andre. Man ser folk som sliter vil derfor stille opp i frivillig arbeid. Videre kan det være at man ønsker å jobbe seg gjennom eller komme seg litt unna egne problemer ved å være opptatt med andres. Man bruker frivillighet for å redusere negative følelser (Ibid.).

Andersen (1996) valgte å fjerne selvbeskyttelsesbegrunnelser for å tilpasse funksjonene til en nordisk kontekst. Den ble erstattet med en funksjon kalt *status/innflytelse i nærmiljøet* i stedet. Denne funksjonen går ut på individets vurdering av status gjennom, eller av frivillig innsats. Imidlertid velger jeg å anvende de seks originale begrepene om motivasjon som Clary et al. (1998) har utarbeidet.

Clary og Snyder (1999) påpeker at for mange er verdier, læring og selvaktelse de viktigste begrunnelsene, mens arbeidsmarkeds- og beskyttelsesbegrunnelser og sosiale forventninger ikke er like viktig. Frivillige kan ha ulike målsettinger med det samme frivillige arbeidet, og for mange ligger det mer enn én motivasjonell funksjon bak. Samtidig kan frivillighet oppfylle ulike motiver for det samme individet på ulike tidspunkter. Dette er relevant ettersom debatter om frivillighet har fokusert på egosime versus altruisme. På den ene siden er man egoistisk og stiller opp kun for å forbedre seg selv. Dette er både når det gjelder selvfølelse og karriere. Eller at man på den andre siden er motivert av hva Piliavin og Charng (1990) kaller ”sann altruisme” (s. 27).

Sosial støtte og nettverk

Blant de viktigste oppgavene frivillige har i kontakt med sårbare grupper, er å være en kilde til sosial støtte og vennskap, skaffe informasjon og gjøre livet enklere for den som er syk (Omoto et al, 1993). Som påpekt tidligere kan frivillige ha en annen troverdighet overfor sårbare grupper enn hva kanskje personer som får betalt kan (Sivesind, 2007). Det finnes mye forskning på betydningen av sosial støtte for sårbare grupper (Lyons & Chamberlain, 2006). Syke kan oppleve negative holdninger og fordommer som kan begrense personen fra både å motta og å oppsøke sosial støtte. Forhold til familie og venner kan også være komplisert (ibid.). Nettverk og sosial støtte har med helse, trivsel og overlevelse å gjøre, og kan forhindre stress og utbrudd av sykdom (Fyrand, 2005; Lyons & Chamberlain, 2006). Hjelp fra andre, utenom helsepersonell kan derfor være svært viktig. Dette er relasjoner med andre som skaper ressurser. Vi utveksler ulike former for hjelp og støtte i vår samhandling med andre mennesker. Man blir trygg på at man har noen til å hjelpe seg med å mestre livets utfordringer på en konstruktiv måte, hvis man skulle trenge det (Fyrand, 2005). Slike sosiale nettverk kan kjennetegnes ved gjensidig handling og interaksjon mellom mennesker, men dette innebærer ikke nødvendigvis at det er likeverd mellom partene. Det er videre sosiale relasjoner når samhandlingen får en viss varighet og regelmessighet, og forekommer i en uformell struktur via partene eget initiativ og behov (Fyrand, 2005). Sosiale nettverk kan være like viktige for besøksvennene som for de som får besøk. Vi har et behov for å føle at vi passer inn og hører til, både i relasjoner og i en større sosial sammenheng. Gjennom medlemskap og aktiviteter kan frivillige organisasjoner som RK bidra til å gi for eksempel besøksvenner en sosial tilhørighet (Andersen, 1996).

Anerkjennelse

Frivillige liker å vite at innsatsen deres betyr noe og få bekreftelse på det (Field & Johnson, 1993; Sivesind, 1997). Slik anerkjennelse er viktig både fra personer man hjelper og stiller opp for, så vel som fra organisasjonen man arbeider for. Det er viktig at man opplever at tiden man gir er verdifull og at man bidrar med resultater for noen. Eksempelvis kan aktiviteter som leksehjelp, flyktningguide eller besøkstjenesten virke mer givende sammenlignet med å brette konvolutter, som i situasjonen kanskje ikke virker som en like meningsfull oppgave (Sivesind, 2007). Folk som slutter som frivillig forklarer at grunnen til det ikke var at de var utilfredse med oppgavene sine, men heller at innsatsen ikke ble lagt merke til (Gora & Nemerowicz 1985, i Wilson, 2000). Negative opplevelser for frivillige kan nettopp være å bli tatt for gitt (Field og Johnson, 1993). Det er motiverende å bli lagt merke til, og en eventuell mangel på dette kan føre til at man slutter. Field og Johnson (1993) undersøkte faktorer som tilfredsstillelse og forandring i en hospitsorganisasjon i Storbritannia. Målet var å finne ut mer om opplevelsene til dem som jobbet i organisasjonen. Forskerne fant ingen støtte for hypotesene om at frivillig arbeid i en hospitssetting kan være stressende for de frivillige, og at dette videre kunne være en årsak til at man slutter i organisasjonen. Hospitsorganisasjonen hadde utvidet seg gjennom årene fra en liten, tett organisasjon til en større og mer spredt organisasjon. Dette hadde påvirket hvordan noen av de frivillige opplevde det frivillige arbeidet, ettersom de syntes at følelsen av intimitet og tilhørighet hadde blitt svekket av utvidelsen. Tilhørighet og hvordan man føler man blir behandlet kan være avgjørende for om man trives i frivillig organisasjon (Penner, 2002).

Organisasjonsnivå

Gjennom definisjonen av frivillighet ble det påpekt at det forekommer i en organisert kontekst. Frivillig arbeid er mer sannsynlig å forekomme innenfor organiserte settinger enn andre former for hjelpesituasjoner som beskrevet innledningsvis (Penner, 2002). Man jobber på hospits gjennom Kirkens Bymisjon og er besøksvenn gjennom Røde Kors. Maton & Salem (1995) påpeker at "empowering community settings" har fire karakteristikk: a) et verdisystem som har fokus utenfor individet, b) en rollestruktur som er tilgjengelig og multifunksjonell, c) et støttesystem som er basert på likesinnede, er omkransende, og gir en følelse av fellesskap og d) et lederskap som er inspirerende, flinke og engasjert både i medlemmene og i rammen rundt. Imidlertid har lite forskning på frivillig arbeid involvert organisatoriske aspekter (Grube & Piliavin, 2000). Få har undersøkt hvordan og i hvilken grad organisasjoner effektivt kan oppfordre individer til å gi av sin tid som frivillig (Fisher &

Ackerman, 1998). Derfor er det vesentlig å diskutere de organisatoriske variablene som påvirker atferden til den frivillige (Penner, 2002). Hvorfor man verver seg i akkurat den frivillige organisasjonen i utgangspunktet, og hvorfor man opprettholder engasjementet, kan påvirkes av to variabler relatert til organisasjonen (ibid.). Den første går på individets oppfattelse og følelser rundt hvordan man blir behandlet i organisasjonen. Dette henger sammen med behovet for å bli anerkjent som jeg nevnte tidligere. Å være tilfreds med og få anerkjennelse fra organisasjonen er assosiert med hvor lenge man jobber som frivillig (Field & Johnson, 1993; Omoto & Snyder, 1995). Den andre variabelen dreier seg om organisasjonens rykte og omdømme utad (Penner, 2002). I forhold til det sistnevnte, kan den oppfattede prestisjen til en organisasjon være positivt korrelert med antall timer man tilbringer der (Grube og Piliavin, 2000).

Det er et problem at man har lite informasjon om hvor lenge man opprettholder engasjementet innenfor frivillig sektor. Mange frivillige organisasjoner sliter med at folk slutter like raskt som de starter. Spesielt hvis arbeidet involverer en viss risiko eller krever mye ressurser, er det mange som slutter tidlig (Wilson, 2000). At organisasjonen i utgangspunktet har lite ressurser eller lite folk kan være en grunn til dette. Hvis det ikke er samsvar mellom motivet for å verve seg og hva slags type oppgaver eller arbeidsmengde man får, kan dette svekke engasjementet og forpliktelsen til organisasjonen (Snyder og Omoto, 1992, i Wilson, 2000). Noen organisasjoner prøver å koordinere det frivillige arbeidet, så de kan tilpasse seg folk med ulike livssituasjoner (Sivesind, 2007). Fleksibilitet i forhold til de frivillige er vesentlig for organisasjoner som ønsker langvarige engasjementer. Wilson (2000) hevder at vanlige prediksjoner i forhold til jobbtilfredshet ikke vil være relevant i forhold til frivillige, fordi det virker som det har lite med graden av forpliktelse til organisasjonen å gjøre. Som nevnt er det viktig at man opplever at arbeidet man gjør er verdifullt og bidrar med resultater, og at man blir lagt merke til (Gora & Nemerowicz 1985, i Wilson, 2000; Sivesind, 2007). Særlig i Norge er det frivillige organisasjonslivet så variert og mangfoldig at hvis organisasjonen er flink til å tilrettelegge og koordinere ulike medlemmers innsats, er det "...nesten ikke grenser for hvem som skulle kunne gjøre nytte for seg." (Ibid, s. 28).

Makronivå

Makronivået består av strukturer og ideologier i samfunnet (Nelson & Prilleltensky, 2005). Dette kan være verdier, lover og regler for hvordan vi skal samhandle med andre, og i samfunnet generelt. Frivillige organisasjoner er blitt utviklet gjennom kollektive aktiviteter som gagnar samfunnet, og som respons på politiske og velferdssaker (Wollebæk et al, 2000).

Det er videre innenfor samfunnsrammene at dets medlemmer kan orientere seg og organisere seg ut i fra felles sosiale kategorier. ”The standards, norms, resources, and institutions of the community provide a backdrop for volunteer efforts.” (Omoto & Snyder, 2002). Frivillig arbeid og sosial aktivisme har formet USA som det er i dag (Omoto et al., 1993). Likeså har frivillighet hatt stor betydning for utviklingen av det norske samfunnet (St.meld. 39, 2006-2007; Wollebæk et al, 2000). Som nevnt tidligere, vil deltakelse i frivillige aktiviteter føre til sosiale fellesskap, mening og kompetanse, og tilhørighet.

Kollektive- og felles identiteter innenfor tradisjonelle folkebevegelser har gått tilbake (Sivesind, 2007). Svekkelse av sosial kapital (Putnam, 1995, 2000) og en økende individualisme i industrielle land betyr ikke nødvendigvis at vi blir mer egoistiske. Derimot øker bidragene til frivillig sektor, dette gjelder særlig i Norge, hvor det er meningsfullt å stille opp for andre (Sivesind, 2007).

DEL III: METODER I TIDLIGERE FORSKNING

Kvantitativ eller kvalitativ metode

Tidligere forskning på frivillighet har primært anvendt kvantitative metoder (Omoto & Snyder, 1995; Andersen, 1996; Clary & Snyder, 1999; Penner, 2002; Yeung, 2004a; Sivesind, 2007). I Norge, har for eksempel Wollebæk et al. (2000) forsøkt å kartlegge bredde og omfang av frivillig arbeid for å få et oversiktsbilde over den frivillig innsatsen her i landet ved å sende ut spørreskjema til 4000 tilfeldig utvalgte nordmenn. En felles nordisk undersøkelse på motiver for deltagelse i RK anvendte også spørreskjema (Andersen, 1996). I 2008 gjennomførte ORK selv en lignende undersøkelse på besøksvenners innsats og situasjon. Ved at de kan distribueres til mange mennesker, er målet med slike undersøkelser å kartlegge utbredelsen av frivillig innsats over større områder enn hva intervjuer kan.

Det kan midlertid forekomme skjevheter i utvalget ved at aktive frivillige kan svare i større grad enn de som er mindre aktive (Wollebæk et al, 2000). Videre kan slike metoder være begrenset i forhold til hvor mye de utforsker individers opplevelser og forståelse av frivillighetsarbeidet (Merrell, 2000). Man kan ikke være helt sikker på om man får frem deltagerens meninger eller om de hadde ordlagt seg annerledes om de hadde formulert sine begrunnelser med egne ord (Andersen, 1996). Eventuelle svar på dette er det kanskje lettere å få hvis man kan utforske informantens opplevelser i detalj gjennom kvalitative intervjuer. Field og Johnson (1993) har demonstrert fordelene med å anvende både spørreundersøkelser i stor skala og påfølgende kvalitative intervjuer for både bredde og dybde for å undersøke

frivillig innsats. Likeledes påpeker Yeung (2004b) viktigheten med mer kvalitativ forskning på temaet frivillighet. Informasjon om personlige opplevelser og selvforståelse er intervjuer særlig egnet til (Thagaard, 1998).

Målet med denne undersøkelsen er å oppnå en forståelse av individuell motivasjon til frivillighet på bakgrunn av fyldig data om personene og deres forståelse av å være besøksvenn. Det er dermed hensiktsmessig og nyttig å anvende kvalitative intervjuer i denne undersøkelsen for å forstå deltakernes motiver og opplevelser som besøksvenner i ORK.

Kvalitativ forskning

Kvalitativ forskning er ikke ett samlet teoretisk og metodologisk begrep (Flick, 2002). Gough and Madill (2007) konseptualiserer kvalitativ forskning som “clusters of methods which can be categorized and linked in varying and complex ways and where there is no one defining feature.” (s. 4). Denne formen for forskning legger til grunn at virkeligheten er kompleks, slik at man ikke kan studere sosiale fenomener i isolasjon (Flick, 2002). Man må studere kvaliteten og strukturen på menneskers opplevelser i deres naturlige settinger (Willig, 2001). Innenfor kvalitativ forskning skilles det mellom ”Big Q” og ”small q” (Kidder & Fine 1987, i Willig, 2001). Q refererer her til ulike spørsmålstyper og utforming av intervjuer. ”Big Q” refererer til åpen, induktiv forskningsmetode som er opptatt av teoriutvikling og utforskning av mening, på grunnlag av analyse av dataene. Tradisjonelt sett har kvalitativ forskning hatt en slik tilnærming (Thagaard, 1998). Med ”small q” menes hypotetisk-deduktiv metode hvor man anvender ikke-numeriske datainnsamlingsteknikker (Kidder & Fine 1987, i Willig, 2001). Her tar forskningen utgangspunkt i hypoteser fra tidligere teorier som man sjekker den kvalitative dataen opp mot (Thagaard, 1998; Willig, 2001). I slike studier som er rettet mot utprøving av hypoteser, er målet å nyansere eller videreutvikle de teoretiske perspektivene hypotesene er utviklet fra (Thagaard, 1998). Fordi det er en vanlig misoppfatning at kvalitativ forskning tilhører den ene siden av en dikotomi med kvantitative undersøkelser, er det derfor vesentlig å argumentere for at det finnes et bredt spekter innenfor den kvalitative rammen. Thagaard (1998) påpeker at kvalitative studier oftest er preget av et samspill mellom induktive og deduktive tilnærminger, et samspill som kan kalles abduksjon. For eksempel kan etablert teori være et utgangspunkt for forskningen, men det er ikke nødvendigvis videreutvikling av teorien som er målet, men dataene kan tolkes i lys av teorien undersøkelsen baserer seg på.

Willig (2001) hevder at forbestemte kategorier for koding, eller altså å ha temaene klare før intervjuene, ikke er kompatibelt med hva hun anser som kvalitativ metode. Hun

argumenterer for at det kan føre til forvirring om hva som er forskerens mening, og hva som egentlig er informantens mening. Likefullt kan muntlige intervjuer, selv med relativ struktur, være en form for kvalitativ metode. Dette fordi informanten presenterer hvordan egen situasjon er opplevd og står fritt til å utforme svarene sine (Thagaard, 1998). Ved en slik relativt strukturert tilnærming kan man fra intervjuer med forskjellige personer få informasjon om de samme temaene, og har dermed mulighet til å sammenligne (ibid.)

Hensikten med undersøkelsen

I litteraturgjennomgangen har jeg forsøkt å gi en bakgrunn av tidligere forskning på frivillighet og hvilke metoder som er blitt anvendt i forskningen. Jeg har forsøkt å påpeke relevansen av å undersøke frivilliges motivasjoner og hvordan de organisatoriske variablene spiller inn. Målet med denne undersøkelsen er å anvende psykologiske teorier for bedre å forstå hva som får mennesker til å involvere seg i, og fortsette med, frivillig arbeid. Å undersøke frivillig innsats kan gi et verdifullt innblikk i en form for prososial handling som det ikke kan finnes for mye av. Frivillighet er svært betydningsfull for dem som mottar hjelpen, og for samfunnet som helhet. Undersøkelsen vil gjennom kvalitative intervjuer utforske motivasjoner til å være besøksvenn i ORK. Jeg vil blant annet se om resultatet vil samsvare med seks motivasjonelle funksjoner identifisert av Clary et al. (1998). Det er videre interessant å se på de frivilliges vektlegging av RK i intervjuene. Om en eventuell tilhørighetsfølelse og/eller om organisasjonens omdømme utad var avgjørende for valget å melde seg inn i RK. Deltagerens tanker rundt frivillighet i Norge i dag er videre relevant for å se hva slags rammeverk den frivillige innsatsen har forekommet i. Dette kan være nyttig informasjon og kunnskap for RK. De kan kanskje få innsikt i hvordan de kan rekruttere frivillige med tanke på motivasjon, og hvordan beholde de frivillige over lengre perioder. Målet er å utforske informantenes opplevelser og få et innblikk i hvorfor noen motiveres til å være besøksvenn. Videre hva som gjør at de fortsetter å opprettholde engasjementet i ORK. Dette vil både være et eksplorerende prosjekt, men også ta utgangspunkt i teori innenfor et område hvor det finnes lite kvalitativ forskning.

Problemstillinger

Et mål med oppgaven er å kunne sette deltagelse i besøkstjenesten inn i en analyse på individuelt, organisasjons- og samfunnsnivå. Forskningsspørsmålene vil forhåpentligvis kunne belyse de ulike nivåene i analysen. Følgelig vil undersøkelsen basere seg på de subjektive opplevelsene til besøksvenner i ORK. Problemstillingen(e) min er:

- Hvilke(n) motivasjonen ligger til grunn for å starte med og fortsette med frivillig arbeid? Hvilke tanker har frivillige rundt eventuelle fellestrekk med andre frivillige og deres motivasjoner?
- Hvordan oppfatter frivillige i Røde Kors, nærmere bestemt besøksvenner, sitt medlemskap og tilhørighet i Oslo Røde Kors?
- Hvilke tanker har frivillige rundt relevansen av frivillighet i samfunnet?

Problemstillingene bygger videre på tidligere forskning på frivillighet, men fordi jeg velger å anvende kvalitativ metode for å utforske informantenes opplevelser og erfaringer, er jeg også åpen for at andre temaer kan komme underveis.

DEL IV: METODE

Utforming av intervjuene

I denne undersøkelsen er kvalitative intervjuer anvendt. Ved bruk av åpne spørsmål ville jeg fått vite mye spennende om informantene og deres deltakelse i RK, men kanskje ikke så mye om de temaene jeg ønsket besvart i forhold til problemstillingen og teorien. Jeg innså også at hvis jeg ønsket at informantene skulle snakke om bestemte temaer innenfor det å være besøksvenn, måtte temaene være angitt på forhånd, i større grad enn hva som er tilfellet med semi-strukturerte intervjuer. Willig (2001) påpeker at for å "finne fram til" data som vil svare på forskningsspørsmålet, vil forskeren styre intervjuet gjennom spørsmålene og kommentarer underveis. Særlig hvis man aldri har gjennomført et slik intervju tidligere er det viktig å ha tenkt nøye gjennom og formulert klare spørsmål på forhånd (Ibid.). Mine intervjuer ble dermed relativt strukturerte i utgangspunktet med temaer på motivasjon, om RK, og på informantenes tanker om frivillighet og samfunnet, slik som nevnt i den innledende delen. Det var flere spørsmål under hvert tema, men rekkefølgen på spørsmålene var mindre viktig enn å etablere en flyt og god kontakt med informanten. Slik at eventuelle andre interessante temaer som dukket opp underveis kunne også utbroderes. For intervjuguiden se appendix 1.

Rekruttering av informanter

Informantene ble rekruttert gjennom ORK. Lederen for besøkstjenesten sendte ut en e-post til de 200 medlemmene som er tilgjengelig via nett. Her ble forespørselen min om

deltagelse i prosjektet og mitt informasjonsskriv lagt ved (appendix 2). De som var interesserte ble bedt om å ta kontakt med meg eller veilederen min på e-post eller telefon. Jeg hadde som kriterium at deltakerne skulle ha vært besøksvenn i ett år eller mer. Jeg mente at minimum ett år vil gi informantene tid nok til å etablere et besøksvennforhold og kanskje erfare og reflektere rundt egen frivillig innsats. De første 11 som hadde vist interesse og vært besøksvenn over ett år, ble valgt ut. Fordelen med en slik størrelse på utvalget er at man kan få en oversikt over den enkeltes erfaringer, men samtidig kunne sammenligne og se om det er felles temaer blant deltakerne (Warwick, Joseph, Cordle, & Ashworth, 2004). De to siste intervjuene jeg hadde avtalt ble avlyst av informantene.

Av ni informanter var det syv kvinner og to menn. Deltakerne var fra 25 år til 72 år i alder. To hadde internasjonal bakgrunn, hvorav én hadde vært gift med en nordmann, mens de syv andre hadde etnisk norsk bakgrunn. Videre var det én student, to pensjonister og seks personer som var aktive i arbeidslivet. Kortest engasjementet i besøkstjenesten var ett år, mens det lengste hadde vart i 12 år. Gjennomsnittet på hvor lenge de hadde vært frivillige var 4,8 år. ORK stiller krav til at man som besøksvenn skal besøke personen minst to timer annenhver uke. Noen av informantene var på besøk én time hver uke, mens andre besøkte sin person annenhver uke i to timer. Dette gjaldt for både hjemmebesøk og besøk på sykehjem.

Gjennomføring av intervjuene

Intervjuene ble gjennomført over tre uker på et seminarrom på Psykologisk institutt ved Universitet i Oslo eller Universitetsbiblioteket. Ved to av intervjuene var vi på informantens arbeidsplass. Etter å ha lest og signert et samtykkeskjema (se appendix 3), ble alle deltakerne intervjuet og intervjuene tatt opp på lydbånd. Lengden på intervjuene varierte fra 27 til 66 minutter. Den i utgangspunktet relativt strukturerte intervjuguiden ble tilpasset og/eller utbrodert i forhold til den individuelle intervjukonteksten. Dette ble gjort for å skape en form for dialog med informanten hvor jeg kunne prøve å utforske temaer som syntes relevante. Datamaterialet ble deretter skrevet ned fra muntlig til en skriftlig form for kommunikasjon, også kalt transkribering (Kvale, 1996). Dette involverer flere avgjørelser og tolkninger underveis (ibid.). Blant annet har jeg valgt å ikke ta med mye "eh" lyder av praktiske årsaker.

Utfordringer

Det ble først gjennomført et pilotintervju for å gjennomgå spørsmålsformuleringer. Etter de to første intervjuene med informanter ble spørsmål som ikke fungerte optimalt

omformulert. For eksempel reagerte de to første informantene på ordet ”status” i forbindelse med spørsmål rundt RK, og derfor ble det i stedet valgt å anvende ”posisjon” fra og med intervju nummer tre. Etter hvert som jeg ble mer komfortabel med intervjusituasjonen og mer fokusert på flyten i samtalen, endret rekkefølgen på spørsmålene seg i forhold til hvordan informantene svarte. Det ble lettere å utforske svarene i større grad.

En utfordring har vært den prosessen å skulle gjennomføre kvalitative intervjuer for første gang. Det er viktig å være klar over egne begrensninger, og gjennom transkribering ble det innsett at noen spørsmål kunne oppfattes som ledende. Noe asnnet var jeg uten å være klar over det ”godkjente eller ikke godkjente” svarene til de første informantene. Videre gjennom transkribering og gjennomlesing av intervjuene ble det klart at flere svar kunne vært bedre fulgt opp underveis, men som jeg i intervjusituasjonen ikke har vært oppmerksom på.

Interpretative Phenomenological Analysis

Undersøkelsen er både induktiv og deduktiv, ettersom den både har en eksplorerende del og tar utgangspunkt i teori. Noe av analysen ble hovedsakelig en form for oppsummering, ettersom temaene lå i spørsmålene, mens andre temaer kom jeg frem til gjennom analyse. Det har dermed vært en kombinasjon av analyse og rapportering av data i denne oppgaven. Når det gjelder den kvalitative analysen har jeg vært inspirert av Interpretative Phenomenological Analysis (IPA), som er en relativt nylig utviklet metode (Willig, 2001) og har vært anvendt mest innenfor forskning på helsepsykologi (Chapman & Smith, 2002; Reid, Flowers, & Larkin, 2005; Warwick et al., 2004). Hovedmålet er å utforske erfaringer og opplevelser til en gruppe mennesker i detalj, framfor å ha som mål å kunne generalisere mest mulig (Chapman & Smith, 2002). Deltakerne er rekruttert på bakgrunn av sin kunnskap og ekspertise innenfor det aktuelle fenomenet, fordi de blir sett på som eksperter i sine egne opplevelser (Reid et. al, 2005). IPA passer bra som en psykologisk forskningsmetode (Willig, 2001). Metoden er designet for å kunne få en innsikt i informantens psykologiske verden rundt fenomenet man studerer. Dette gjøres ved å se etter innholdet i personenes framstillinger (Smith & Osborn, 2008). Samtidig erkjenner man innenfor IPA at slik utforskning involverer forskerens egen tolkning av dataen og kontakten mellom forskeren og informanten (ibid.). Kommunikasjonen med informanten er en vesentlig del av kunnskapsproduksjonen (Flick, 2002). Det er produktet av en sterk kontakt mellom intervjueren og informanten som utgjør gode data (Toma, 2000). IPA er noe relativt nytt og utvikler seg kontinuerlig, og kan dermed gi en form for frihet til forskeren som velger å anvende metoden (Willig, 2001). Det er ikke er noen definitiv måte å utføre IPA på, og den er lett tilpasselig, slik kan jeg la meg inspirere i

analysen i kombinasjon med oppsummeringen av de førbestemte temaene.

Analyse

IPA er en sirkulær prosess (Willig, 2001). Analyseprosessen startet med at datamaterialet ble lest grundig gjennom flere ganger. Først ble transkriberingene lest hver for seg, for å finne ut hva som var viktig for den enkelte informanten. Det ble gjort en første organisering av temaene, før intervjuene ble lest på nytt. Så sammenlignet jeg personene med hverandre, altså på tvers av transkriberingene. Her ble det sett om de hadde noen fellestrekk, og om informantene vektla det samme. Dette ble gjort for å finne essensen av hva deltakerne opplever og erfarer som besøksvenner. Noen informanter har gitt veldig fyldige beskrivelser i intervjuene. Dette har gitt meg en mulighet til å gå tilbake og se på de andre som ikke har sagt så mye om de områdene, og se grundigere på deres intervjuer. Etter nøye gjennomlesninger og sammenligninger kom jeg etter hvert fram til temaer. Eksempler på temaer som kom fram ved gjennomlesninger er: grensesetting, behov for aktivitet som begrunnelse, mye tid til overs, ansvar for personen man besøker, hvor mye man skal involvere seg, føles godt å få tilbakemeldinger fra personen som får besøk, praktiske oppgaver man i forbindelse med personen, behov for å "bli sett" av RK, knytter nære bånd, snakke med likesinnede. Tabell 1 viser hvordan disse temaene ble samlet i tre kategorier:

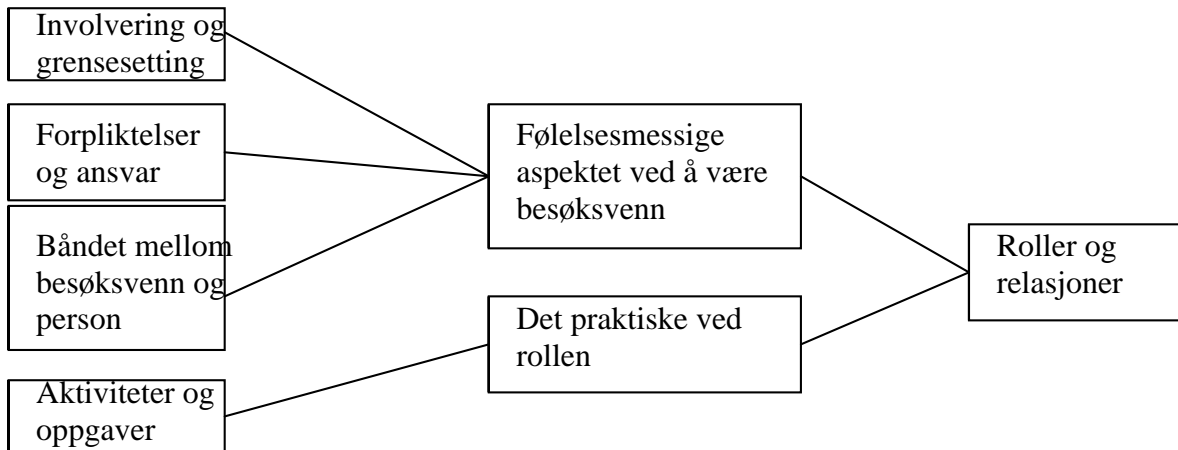
Tabell 1:

Personen man besøker	Grensesetting, ansvar for personen man besøker, hvor mye man skal involvere seg, knytter nære bånd, praktiske oppgaver man i forbindelse med personen, føles godt å få tilbakemeldinger fra personen som får besøk
Aktivitet som begrunnelse	Behov for aktivitet som bakgrunn, mye tid til overs
Tilbakemelding fra RK	Behov for å "bli sett" av RK, snakke med likesinnede

Videre foretok jeg gjennomgang av alle temaene for å sikre meg at alle avsnittene faktisk passet under temaet jeg hadde plassert dem under. Det ble litt omrokkering av temaer plassert under de overordnede kategoriene. Jeg kom fram til at overordnede temaer var *rolle/relasjonen mellom besøksvenn og personen, motivasjon for å begynne som besøksvenn* (dette går også under førbestemt tema motivasjon, men gjennom analysen kom det frem at for eksempel tid var en motivasjonsbegrunnelse). De siste temaene går på *opprettelse av engasjement* og et førbestemt tema på *Røde Kors*.

I figur 1 har jeg prøvd å gi et eksempel på hvordan jeg har forsøkt å knytte noen temaer til overordnede kategorier og endelig tema i analysen.

Figur 1:

Dermed vil et eksempel fra utdrag til endelig tema bli slik:

Tabell 2:

Utdrag fra intervju (8:204):	Foreløpig temaer:	Endelig tema:	Overordnet tema
<i>"Men hvorfor skal du slutte, hva er det du skal gjøre? Jeg kan jo ikke tenke, sånn må man jo ikke si til en som vil slutte, selvfølgelig ikke, men man, jeg lurder jo på hva, hvorfor skal du ikke mer? Det er klart det ikke er, det er ikke morsomt alltid og kanskje på det verste ikke i det hele tatt, men man må jo gjøre det allikevel, tenker jeg da. Men, nei, så det er veldig vanskelig, eller kanskje...det er litt, litt bra vi har sånne samlinger fra tid til annen. Det er jo litt motiverende da.</i>	Forpliktelser og ansvar ovenfor personen man besøker.	Følelsesmessige aspektet ved rollen som besøksvenn	Roller og relasjoner
	Motiverende å møte likesinnede for å snakke	Besøksvennene en enhet i ORK	Røde Kors som organisasjon

Etiske hensyn

Det er informantenes opplevelser og erfaringer i besøkstjenesten som er relevant for meg, ikke personidentifiserbart data om menneskene de besøker. Dette har jeg prøvd å være klar på i intervjusituasjonen. Informantene fikk som nevnt tilsendt informasjonsbrev, og

utlevert samtykkeskjema før intervjuet. Sistnevnte innebærer at prosjektdeltagerne får informasjon om hva prosjektet handler om, i tillegg til eventuell risiko eller fordeler for dem ved å delta (Kvale, 1996). Videre blir de informert om at de kunne trekke seg når som helst under intervjuet eller senere hvis de ønsker det. Det ble også oppgitt at deltakelse i prosjektet er anonymt og at eventuelt datamateriale som vil kunne identifisere deltakerne ikke vil bli anvendt i oppgaven. Jeg gikk igjennom dette sammen med deltakerne for å sikre at de hadde forstått og at jeg kunne svare på eventuelle spørsmål de måtte ha. Norsk Samfunnsvitenskapelig Datatjeneste (NSD) ble søkt ettersom prosjektet medførte at det ble opprettet et midlertidig personregister (brev fra NSD i appendix 4). Ved prosjektslutt i november 2009 vil lydopptak bli slettet og navnelister og andre indirekte personidentifiserbare opplysninger vil bli makulert.

I oppgaven er tolkninger illustrert ved hjelp av utdrag og sitater fra datamaterialet i den utstrekning det har vært plass.

DEL V: RESULTATER

Analysen førte frem til interessante temaer som vil bli presentert her. Først presenteres informantenes svar på temaer som det ble stilt konkrete spørsmål om. Jeg stilte spørsmål om deres motivasjon til å bli frivillig, om deres forhold til Røde Kors og om tanker rundt frivillighet i samfunnet. I forhold til deltakernes motivasjon så er det sett om deres svar har likhetstrekk med de seks underliggende funksjonene til Clary et al. (1998) nevnt innledningsvis (se side 11). For å klargjøre, jeg har ikke spurt informantene om de ulike kategoriene eller vist dem noe om disse, kun stilt generelle spørsmål om deres motivasjonen for å bli besøksvenn. Videre presenteres temaer som jeg kom frem til i analysen, som jeg synes er relevant og vesentlig å ha med. Denne undersøkelsen er dermed som nevnt både induktiv og deduktiv, ettersom den både har en eksplorerende del og tar utgangspunkt i teori.

Motivasjon

Flere av de motivasjonelle funksjonene som Clary et al (1998) beskriver som begrunnelser til å bli frivillig, kom også til uttrykk i mine intervjuer, hvor noen virket viktigere enn andre i denne settingen. Jeg har valgt å dele opp temaet motivasjon i motiver for å begynne med frivillig arbeid, og motiver for opprettholdelse av engasjementet.

Motiver til å begynne med frivillig arbeid

Det var tre funksjoner som var fremtredende blant informantene i forbindelse med motivasjon for å begynne med frivillig arbeid; verdier, selvbeskyttelses- og læringsbegrunnelser. Av disse var "verdier" den aller mest fremtredende motivasjonen. Denne funksjonen gikk ut på å gi av seg selv for å uttrykke og handle på grunnlag av det man selv mener er riktige verdier. Alle, med unntak av én nevnte medmenneskelighet med ord, og at ansvar for sine medmennesker var en naturlighet for dem. De så det som en selvfølge å bry seg om andre rundt seg: *"Men det som jeg synes er aller viktigst, det er at man sørger for å ta vare på mennesker, sånn at ikke mennesker har det vondt, verken det ene eller det andre."*

Likeledes var medmenneskelighet et tema som gikk igjen under spørsmål rundt frivillig innsats og samfunnet. Én informant kritiserte hvordan man i Norge snakker veldig mye, og bruker mange store ord, men at det ikke er så mye handling: *"Jeg synes folk kunne hatt, tenkt litt mere på medmenneskene sine da"*. I alle ni intervjuene kom medmenneskelighet indirekte opp som et tema. På spørsmålet om hva man fikk tilbake ved å være besøksvenn svarte en: *"Det er en følelse at man kan hjelpe mennesker. Gjøre noe som kan være til nytte for dem"*.

For en annen var det hele veldig enkelt: *”...man har et litt, ja, et kollektivt ansvar rett og slett, for sine medmennesker.”*

Selvbeskyttelsesgrunner har man når man bruker frivillighet for å redusere egne negative følelser. I flere intervjuer var denne funksjonen vesentlig. En informant snakket om at det å være frivillig ga perspektiv på eget liv og egne problemer:

”Men i forhold til den egobiten så...er det sunt for meg at andre sliter noen ganger når jeg synes jeg har det problemfylt selv! For å si det veldig enkelt. Og det at jeg ser hvordan andre har det, så greier jeg i sterkere grad å distansere meg fra en trøblete hverdag selv noen ganger. Når jeg ser hvordan noen andre faktisk sliter...og så blir mine problemer veldig små.”

En annen fortalte at det ble viktig å ville gjøre noe godt for andre, fordi det ble mye ”spisse albuer” i livet ellers. Informanten sa at man har godt av å ikke bli så fokusert på seg selv eller eget liv at man glemmer at det finnes andre mennesker rundt. Ifølge deltageren dreide motivasjonen seg om at det kom til et punkt hvor det var ønskelig å bidra med noe for andre, som ikke gagnet en selv.

Den tredje funksjonen som kom til uttrykk blant flere informanter var læringsbegrunnelser, at man ønsker å lære mer om verden og bruke evner man sjelden bruker. For en informant var besøkstjenesten et sted man lærte både av og om *”...mennesker generelt og hvordan, den sosiale kommunikasjonen”*. Informanten fortalte at det var viktig å lære om og studere eget samfunn, også gjennom arbeidet som frivillig. Videre ønsket informanten å begynne å studere innenfor omsorgstjenesten til neste år og sa at sin frivillige innsats var en viktig og verdifull erfaring å fortsette med og bygge videre på. Etter ett år som besøksvenn hadde informanten *”...mer empati, forståelse for andre menneskers situasjoner...”*, som ga masse i form av egenutvikling. En av deltagerne som hadde sagt ja til å gå på besøk over hele byen, både på østkanten og på vestkanten, sammenlignet hjemmebesøk nesten med et veldig interessant sosiologisk studium: *”jeg synes jo jeg lærer utrolig mye om samfunnet.”*

Man kan videre se muligheter for positiv psykologisk utvikling gjennom deltagelse i frivillige aktiviteter. Slike selvaktelsesbegrunnelser, kan på en måte tilskrives alle informantene ettersom alle påpekte at det føltes godt å gjøre noe godt for andre. Men jeg ble forklart at dette var noe som kom etter hvert, som en positiv konsekvens av besøkene. Informantene fortalte at de ikke stilte opp for å føle seg bra selv i utgangspunktet, men for at andre skulle ha det like bra som dem. Jeg mener det heller gjenspeiler medmenneskelighet eller verdibegrunnelser. Under selvaktelsesbegrunnelser hører også ønsket om sosial kontakt med. Det var likevel ikke mange av mine informanter som tok dette opp som en grunn til at

de vervet seg i RK. En informant hadde meldt seg som frivillig som ny i byen (riktignok ikke i RK), for å bli kjent med noen og komme inn i et nettverk. En annen fortalte om hvordan andre kanskje blir besøksvenn fordi de har behov for sosial kontakt for sin egen del. Hun mente at positive vennskap da kan oppstå mellom noen som ”finner hverandre” gjennom like interesser. En annen informant jeg intervjuet, var derimot veldig klar på å ikke bli noens venn eller venninne. Rollen var å være besøksvenn og fylle et behov de timene man var der, men at det ikke var noe mer utover det. Informanten virket takknemlig for at de hadde lært om grensesetting hos ORK, og dermed kunne trekke et skille mellom sitt ”frivillige liv” og sitt ”vanlige liv”. I forhold til sosiale aktiviteter var det en deltager som fortalte at man nesten følte seg nødt til å stille opp på diverse arrangement i regi av besøkstjenesten til ORK av og til, men at dette ikke var grunnen til å bli frivillig. Jeg kommer tilbake til selvaktelsesbegrunnelser under motiver for opprettholdelse av engasjement.

Tid som motiv: Frivillighet som fritidsaktivitet

Å involvere seg i frivillig arbeid for å fylle tiden med noe var det flere av informantene som snakket om, denne ekstra tiden de har som motivasjon, og for noen virket det avgjørende: *”...det som var utgangspunktet, var at jeg hadde tid der som jeg kunne disponere på andre.”* Flere steder i intervjuene kommer dette opp, særlig de to deltagerne som har gått av med pensjon snakker om all denne tiden som de vil og kan bruke på andre:

”...man føler at man har tid og kapasitet til å bruke noen timer av uka, eller måneden, eller i hvert fall livet sitt på å gjøre noe for andre, og det har jeg inntrykk av det er det som er, gjelder for alle sammen.”

Nærliggende til tid som motivasjonsbegrunnelse går på hva jeg kaller opplevelser, at man vil ha noe å fylle tiden sin med og være i aktivitet. Noen deltagere virket opptatt av og motivert av alle de sosiale arrangementene i regi av ORK. Særlig én informant var fornøyd med at det arrangeres mye for frivillige: *”...jeg synes det var fint at man fikk oppleve ting, at man kan være med på forelesninger som kan være aktuelle...”* For disse deltagerne virket det som at frivillig innsats i utgangspunktet kanskje var en form for fritidsaktivitet.

Motiver til opprettholdelse av engasjement

Selvaktelsesbegrunnelser

Jeg kommenterte tidligere i resultatdelen av dette var funksjonen som hadde minst relevans i forhold til motivasjon for å bli frivillig, fordi slike følelser rundt egen innsats var for informantene noe som kom etterpå, ofte veldig uventet. Likevel kan slike begrunnelser på en måte tilskrives alle informantene ettersom alle påpekte at det føltes godt å gjøre noe godt for

andre: *"...det er som sagt de små gledene og de store gledene."* Informantenes gode følelser omkring sin egen frivillig innsats kan være en grunn til at de fortsetter som besøksvenner:

"...ja man føler at man har vært en del av noe som et litt alright da. Og...og at jeg er én av de grunnene som har bidratt og...men det har de rundt bordet også da, så alle sammen, som skaper seg et lite hyggelig øyeblikk i hverdagen."

Da jeg spurte en informant om motivasjonen for å være frivillig hadde endret seg etter tre år i besøkstjenesten, ble jeg fortalt: *"Men nå, nå er det kanskje at jeg, jeg kan se at det betyr noe da, og at man faktisk bidrar med noe. Så nå tror jeg det hadde vært en god nok grunn i seg selv."* Selvaktelsesbegrunnelser er motivasjon for å opprettholde engasjement.

Anerkjennelse

Jeg stilte deltakerne et spørsmål om de hadde hatt noen positive opplevelser i besøkstjenesten i forbindelse med en person de besøkte eller med ORK. Flere fortalte om hvordan det føles godt å få tilbakemelding på at man gjør noe bra. For eksempel kan personen som man besøker uttrykke på ulike måter at det er hyggelig, eller ha formidlet hvor mye det har betyr til noen andre. En informant forteller:

"...når han døde da, så hadde faktisk søsteren hans ringt til de på sykehjemmet og fortalt at han hadde sagt, snakket så mye om meg på det sykehjemmet slik at alle visste hvem jeg var og at, det var, de hadde sett en forandring på ham da, de gangene jeg kom på besøk, og selvfølgelig er sånt veldig hyggelig. For at jeg var der kanskje én time i uka, og så er det, så gjør det sånn inntrykk på en person som da deler det med familien sin, den lille familien de har, så kan de se det på, bare på en time liksom, hvor mye forskjell jeg kan gjøre da."

Jeg ble fortalt at positive opplevelser er det å føle at man gjør nytte for seg. At innsatsen blir satt pris på og at man gjør noe viktig, selv om personen bare sier noe én av ti eller én av 20 ganger. Denne anerkjennelsen kan også komme fra ORK:

Det tror jeg er viktig, i og med at det er frivillig, så må en føles at... jeg vet ikke om man stadig skal høre hvor flink man er, men at det er noen som viser at det betyr litt det du gjør da. Ikke bare den du er hos, men den, de som står bak det. Det... det tror jeg er viktig. Det gjelder jo alle mennesker, enten at det er jobb eller hva det er, at du får litt feedback på ... det man gjør..

En informant fortalte at hun før hun meldte seg inn i RK hadde forsøkt å være frivillig i nærmiljøet der hun bor, men at de ikke fulgte opp og at det da ikke ble noe av, og at dette opplevdes veldig demotiverende når man har lyst til å gjøre en innsats.

Røde Kors

I forhold til Røde Kors stilte jeg spørsmål om hva de syntes om organisasjonen, om de følte at de passet inn, og om hvorfor de hadde valgt akkurat denne organisasjonen når de ville bli frivillige. Jeg har valgt å gruppere svarene inn i tre: organisatoriske variabler, gruppenivå (besøkstjenesten) og individuelt nivå (besøksvenner).

Røde Kors som organisasjon

Det informantene fortalte at de visste om RK fra før, var at det er en verdensorganisasjon, med tydelige og positive verdier, som ikke er dømmende. Organisasjonens fokus på nøytralitet, rettferdighet og uavhengighet stod sterkt hos flere, slik at det ble et bevisst valg å være frivillig hos RK, framfor andre frivillige organisasjoner. Noen kommenterte at det er en sterk og solid organisasjon, som man forbinder med noe positivt og som det føles bra å være en del av:

”Jeg tror Røde Kors har en sterk posisjon jeg. De er godt kjent, de har et velrenommert navn, folk vet, i hvert fall deler av hva de står for, selv om de ikke vet i det hele tatt nok. Men folk forbinder det med noe positivt. Og folk forbinder det med noe de egentlig kan identifisere seg med. Det tror jeg.”

Når det gjelder frivillige organisasjoner generelt og om hva slags rykte de har utad, var det også en generell konsensus på at de fleste organisasjoner prøver så godt de kan og gjør en god jobb: *”...tenker jeg at frivillige organisasjoner gjør sitt beste, ønsker å gjøre sitt beste og...ytter maksimalt...”* Flere kommenterte at man av og til kan høre noe negativt i media og at man da tenker sitt, men at det kan forekomme nesten hvor som helst, uavhengig av organisasjon.

Informantene hadde ulik grad av kjennskap til hva slags aktiviteter RK tilbyr da de valgte å bli med i besøkstjenesten. Ikke alle visste så godt hva slags type tilbud de har i nærområdet, eller hvor man kan bidra. For noen virket det viktig å velge RK for verdiene og ståsted organisasjonen har, men det for andre var rene tilfeldigheter som avgjorde. En informant ble dratt med på informasjonsmøte av venninnen, en annen fikk informasjon ved at jobben er en samarbeidspartner til RK, mens en tredje hadde sett reklame på tv. For særlig en informant var sosiale arrangementer og tilbud RK har, det som var det avgjørende. Dette er et område hvor ORK er veldig gode. De arrangerer turer, konserter og foredrag ofte, for at man skal ha noe sosialt å se fram til og få noe tilbake for innsatsen man gjør. Noen av deltakerne snakket om at RK er en organisasjon med mye utviklings- og jobbmuligheter etter hvert hvis man skulle ønske det, men som nevnt ovenfor, ble det påpekt at dette ikke var grunnen til at de ble besøksvenner. Flere mente at RK er en veldig inkluderende organisasjon for alle,

uansett motivasjon: *”...jeg synes de er så vide og så brede at de har plass til veldig mange forskjellige typer mennesker. Slik at det skal vanskelig gjøres å føle seg utenfor.*

Besøkstjenesten i ORK

Mer konkret om besøkstjenesten var det mye skryt til lederne:

”At de er veldig rause da, at de tar på alvor det jeg sier og at de er tilstede for meg og at de på en måte er, at de er der, det er, de er kjempesøte og kjempefantastiske og flotte og...ja, at de er gode personer...”.

Flere virket takknemlige over at det er enkelt å kontakte dem og få hjelp eller råd hvis man lurer på noe. Dette mente informantene gjorde det lettere å forplikte seg som besøksvenn. Deltagerne syntes lederne var flinke til å finne fellesnevner mellom besøksvennen og personen som ønsker besøk, slik at det kanskje blir lettere å skape en god relasjon. Besøkstjenesten fikk ros for å være fleksible med at besøksvenner har ulike livssituasjoner, og videre, at de er flinke til å nå ut til folk i kampanjer de har.

Likevel kom det frem at besøkstjenesten kunne være enda flinkere på å forberede besøksvennen på hvem man møter. En informant kommenterte at det var lett å forstå hvis folk var litt nølende for å gå inn i en slik forpliktelse som besøkstjenesten er, særlig når man ikke vet hva man går til: *”Det Røde Kors kunne gjort bedre, det var første besøket. De kunne i hvert fall, den type besøksvenn som jeg fikk, kunne jeg vært forberedt bedre på. Jeg ante ikke hva jeg gikk til...”* Flere mente at litt mer kunnskap fra RK sin side om både personen man skulle besøke og kanskje også situasjonen rundt han eller henne, ville gjort ting litt enklere.

Hvem som blir besøksvenn

Jeg spurte deltakerne hva de tenkte i forhold til om det finnes noen fellestrekk eller bestemte karakterstikker blant besøksvenner i ORK, eller om det er helt tilfeldig. Alle informantene mente at det er mange ulike typer mennesker som velger å bli besøksvenner. Jeg ble fortalt at noen er pensjonister med mye tid, og en del er unge studenter. Dårligst representert er aldersgruppen 35-50 år, som med karriere, barn, og dugnadsaktiviteter forbundet med dette, kanskje har andre prioriteringer. Felles fokus for de fleste er at man er opptatt av medmenneskene sine, mente én informant, og at man ønsker å gjøre en innsats i samfunnet: *”Så jeg føler at de er litt sosialt engasjerte og de ja, de har et reflektert forhold til det skal inn i...Ja. Modne personer, uavhengig av alder, ja.”* En annen deltager foreslo at det kanskje er veien til å bli besøksvenn man har til felles, den avgjørelsen man tar før man verver seg: *”...jeg tror kanskje at det er noe til felles med den prosessen som de har vært gjennom eller noe sånn da.”.*

Informantene ble spurt om hva de tenkte rundt kjønnsfordelingen i besøkstjenesten, og flere kommenterte at dette er en frivillig tjeneste som kanskje appellerer mer til folk som i utgangspunktet er omsorgsgivere. Videre ble det sagt at det ligger i kvinners natur å være omsorgsgivere, i motsetning til hos menn, og dette er grunnen til at besøksvennrollen primært tiltrekker kvinner. Én informant mente at gutter trenger å snakke om at det ikke nødvendigvis skal være en ”jentegreie” å være besøksvenn, men med nøling blant kompisene kan det være vanskelig å få vervet nye: ”...det er sikkert ikke så macho da å være en omsorgsperson...”.

I en uformell samtale med en av informantene etter at opptakeren var skrudd av, ble jeg fortalt at det kanskje kan være vanskelig å ha minoritetsbakgrunn i besøkstjenesten, når personen som ønsker besøk, ikke nødvendigvis vil ha en besøksvenn med minoritetsbakgrunn. Imidlertid var det ikke mange informanter som hadde hørt om dette.

Perspektiv på samfunnet

Et av spørsmålene jeg stilte under intervjuene var hva slags konsekvenser frivillig arbeid har for samfunnet. Dette er et forbestemt tema jeg antok at jeg ville få svar på, men hvor ulike undertemaer har kommet frem etterpå. Jeg har kategorisert fire temaer under samfunnsperspektiv; plassering av ansvar, hva som er behovet, betalt versus frivillig arbeid, og individuell innsats. Jeg starter med ansvars plasseringen.

Plassering av ansvar

Frivillig arbeid bygger opp samfunnet, var en generell enighet blant deltagerne. Én informant mente at samfunnet ville bryte sammen uten frivillighet, og at det sparer både mennesker og staten for mye penger. Én informant forklarte at frivillighet både er limet og motoren i samfunnet; at frivillighet holder samfunnet sammen, men får også samfunnet til å fungere og gå rundt. Videre ble det sagt at ”det kan være forskjellen mellom det som...gjør at det er godt å bo der...” Samfunnet er basert på at man hjelper hverandre, mente en informant, og at staten går for langt i å fraskrive seg ansvar. En annen stilte spørsmål ved om det burde være slik i et rikt land som Norge. Samtidig var det noen jeg intervjuet som snakket om individets rolle, at det er blitt for lett å klage og vil ha noen til å gjøre jobben for deg. Én informant kommenterte at man har begynt å kreve for mye av samfunnet: ”Men altså, man krever jo veldig mye av det offentlige etter hvert, altså har man er flis i fingeren så skal jo alt ordnes omgående...” Det ble sagt at man ikke kan forvente at staten alltid skal ordne opp.

Forestillinger om de hjelpetrengende

En informant fortalte at det å være frivillig i Oslo, ga mye inntrykk og at man opplever byen på sitt beste, og sitt verste. Informanten mente man kan se baksiden av Oslo og at nøden er enormt stor. En annen kommenterte at det nok er mange som er avhengig av denne hjelpen for at de ikke skal falle utenfor systemet, og at mange sikkert har det mye bedre takket være frivillig innsats. Imidlertid ble det sagt at de som trenger det mest, kanskje ikke blir plukket opp:

”Jeg tror at mange som faller utenfor mange ordninger kanskje har det bedre på grunn av frivillighet.” (...) ”...men jeg tror også at det er mange som ikke blir fanget opp. For de som kanskje trenger det mest, det er kanskje de mest ressursvake, som ikke klarer å snakke for seg selv og som ikke har noe nettverk til å snakke for seg”

Noen kan være syke, noen har psykiske problemer, noen er blitt demente, men det de har til felles, er at de alle bare ønsker sosial kontakt. Ofte kan det være så enkelt som at man bare er ensom, som en besøksvenn forteller:

”Mange er nok sånn at de sitter ofte alene, kanskje ikke har noe familie, kanskje at det er gamle og har, alle vennene er døde kanskje, flyttet langt bort, har ikke familie i nærheten, bor og flyttet til Oslo, kjenner ikke naboen, at det være en greie da.”

Ensomhet rammer alle, noe RK påpeker gang på gang. Det er ikke noe bestemt med hvem som er ensomme, det kan være unge, gamle, rike, fattige, fra østkanten eller vestkanten i Oslo osv.

”...det som slår meg, er dette med ensomhet og behov for litt ekstra hjelp, det rammer alle samfunnslag. (...) ”...så dette rammer alle deler av samfunnet, og det synes jeg er veldig interessant å se. Det er ingen sosial gruppe som utpeker, som peker seg ut.”

I forhold til ressurser ble jeg fortalt at det for eksempel er mye lettere å få besøksvenn på østkanten enn på vestkanten. Informanten spekulerte i at det var fordi man regner med at det er mer ressurssterke mennesker på vestkanten og at de dermed har mer familie rundt seg. En annen deltager kritiserte at man har besøksvenner på for eksempel diakonsykehjemmet på vestkanten, at ikke kapasiteten kan bli brukt bedre andre steder:

”Men jeg tror absolutt at det kan være andre måter å bruke krefter på enn vestkantsykehus altså. For jeg har opplevd mange ganger at... jeg fikk et navn jeg skulle besøke, men ok, så var jeg der i fem minutter og så kom familien. Jeg mener, det er på en måte litt bortkastet...jeg kunne ha brukt den tiden på noen som behøvde meg mere.”

Betalt versus frivillig arbeid

Én av informantene mente at det er et grunnleggende samfunnssyn at det meste man trenger her i livet skal man få eller eventuelt kunne betale for. Videre ble det sagt at man lever i et

samfunn hvor det er lagt opp til at man skal hjelpe hverandre uten å få betalt. Én informant fortalte om at hun hadde hjulpet naboen sin som hadde Cerebral Parese. Ettersom hun ble dårligere var det naturlig å banke på for høre om det var noe hun kunne gjøre for henne: *"Det er bare god naboskap egentlig"*. Jeg stilte spørsmål om deltakerne trodde de ville hatt andre opplevelser om de hadde fått betalt for innsatsen, og svaret ble delt. Alle informantene mente at det er helt feil med betaling for å være besøksvenn. For noen var grunnen at innstillingen er frivillig, at det er en *"del av pakken"* når du involverer deg. For andre deltakere var det de eventuelle pengene, som kunne skape problemer. Én informant mente at med én gang penger kommer inn i bildet, så blir man gjerrig. Honorering av noe endrer motivasjonen og blir helt feil, ifølge en annen jeg intervjuet:

Jeg tror det er riktig at vi ikke tar betalt for det, for å si det sånn. For...ved en betaling på det, så...eh... Hvis noe av frivilligheten forsvinner for å si det sånn, så forsvinner noe av engasjementet også.

En informant forklarte meg hvordan frivillige har mye lettere for å få kontakt med folk, at det gir et helt annet grunnlag og en helt annen dialog med personen du besøker. Videre ble det sagt at tilliten til de besøkende blir borte hvis man skal begynne å ta betalt. Dette fordi folk åpner døren fordi de vet at besøksvennen er der fordi man vil være der, ikke fordi det er jobben og man får betalt for det. En annen deltaker diskuterte verdighetsgarantien som regjeringen har lagt fram³, og mente at ideen er god, men at det helt sikkert blir utrolig vanskelig å gjennomføre i praksis:

Altså, jeg...du skal prate med henne i 15 minutter for eksempel, og det vil jo fort bli veldig vanskelig å gjennomføre i praksis da. Du må jo ha den samtalen fordi du ønsker å ha den samtalen, eller fordi du er motivert til det i hvert fall da. Tenker jeg.

Informanten mente at besøkstjenesten ikke er egnet til å være noe man betaler for, og ikke kan kvantifiseres på denne måten. De fleste deltagerne kommenterte at man nok har samme opplevelser sammen med personen uten betaling, for man får så mye tilbake uansett.

Individuell innsats

Alle informantene mente at nordmenn kanskje kunne brydd seg mer om sine medmennesker og bidratt mer til det kollektive: *"Vi trenger flere som virkelig kan være forbilde og inspirasjon for andre..."* Det kom flere kommentarer på at det virker som det alltid er et stort behov som besøkstjenesten ikke klarer å dekke, men at det er vanskelig å rekruttere folk til frivillige arbeid. Flere ble overrasket da jeg sa at Norge lå blant toppen av en undersøkelse på

³ www.regjeringen.no/nb/dep/hod/pressesenter/pressemeldinger/2009/verdighetsgaranti-i-eldreomsorgen-.html?id=570287

frivillig arbeid. Én informant trodde ikke på det, og mente at nordmenn er så kalde, siden vi ikke bryr oss om familien, naboer eller stiller opp på dugnader. Det er ikke alltid lett å dra lasset alene og som det ble sagt: *”...det blir jo ikke noe dugnad av to personer liksom.”*

Roller og relasjoner

I intervjuene mine stilte jeg konkrete spørsmål omkring motivasjoner, om RK og om frivillighet i samfunnet, så jeg var klar over at jeg kom til å få svar om dette. Imidlertid har jeg gjennom analyse kommet frem til temaer som jeg ikke selv har invitert til gjennom de spørsmålene jeg har stilt. De skal legges frem her. Temaene fra analyse er praktisk gjennomføring av besøksrollen, grensesetting og båndet mellom besøksvenn og personen som får besøk. Dette kan samles under en orveordnet kategori som jeg har klat roller og relasjoner. Mulig vil det nok være temaer som glir over i hverandre eller som kanskje hadde passet under en annen overskrift. Jeg delte opp i en praktisk del og en følelsesmessig del med i forhold til rollen som besøksvenn. Videre har jeg identifisert tre undertemaer på det følelsesmessige aspektet ved besøksrollen; involvering og grensesetting, forpliktelser og ansvar, og båndet mellom besøksvenn og person.

Det praktiske ved rollen

Mange av mine informanter kom på ulike måter inn på praktiske spørsmål i forhold til besøkene. Dette kan for eksempel dreie seg om hva slags type aktiviteter man finner på sammen med personen(e) man besøker: *”Vi er ute og spiser, vi går tur, vi...han er hjemme, vi gjør...det er jo bare fantasien som stopper det.”* En informant var spesielt opptatt av at hun måtte gjøre noe konkret, noe praktisk i forbindelse med besøkene, for hun kunne ikke bare sitte og høre på historier som ble fortalt til henne. En annen deltaker fortalte meg at for at relasjonen skal fungere, det er viktig at man sammen finner noe begge parter er tilfredse med, at det er en viss gjensidighet. Dette ble illustrert med å fortelle om første gangen på sykehjemsbesøk:

”Da satt jo disse samlet, det var kanskje en sånn fem-seks-syv stykker, eh.. og veldig avventende og...forventet da å bli underholdt da. Og de bare ’ja, der er pianoet og... vær så god’. Så jeg sa ’ja, ok vi må bare oppklare disse misforståelsene her, fordi det er, det ikke noe for meg det pianoet’. Og det var litt diskusjoner rundt dette her da, hva skal vi gjøre? Og så diskuterte vi litt frem og tilbake... og de fortalte litt hva de kunne tenke seg og sånn...”

Det praktiske spørsmål kan også være hvordan man eventuelt kan bytte person å besøke, hvis det skulle være nødvendig. Dette kan være hvis kjemien mellom partene ikke stemmer, eller

møtene av en eller annen grunn er ubehagelige og vanskelige å fortsette med. Videre var det en del av mine informanter som snakket om strukturen på møtene de hadde. Dette virker som kommer veldig an på personen(e) man besøker. Noen av deltakerne fortalte meg at det er veldig avhengig av personen de besøker sitt ståsted og form for dagen, om det blir noe besøk. Dette virket som særlig gjeldende hvis personen er psykisk eller fysisk syk, og det ikke alltid passer like bra at man kommer en tur innom. En av informantene forklarte at dette kunne være ganske frustrerende, og at det på en måte hadde vært ønskelig med mer struktur: *"Så men, det blir litt...eh avhengig av hans ståsted den dagen jeg møter ham, rett og slett. Så det er veldig vanskelig å avtale noe med ham."* For andre som for eksempel er besøksvenn på sykehjem med eldre hvor flere har begynnende demens, er det vesentlig at man er konsekvent i forhold til både dag og klokkeslett når det er snakk om besøkstidene:

"Fordi hvis du begynner...de husker ikke så godt lenger noen av de, og det å begynne å organisere det og flytte det og sånn, det er ikke noe særlig vellykket tror jeg da."

Et annet punkt under hva jeg har kalt det praktiske ved rollen som besøksvenn er hva slags holdninger og forutsetninger man går inn i et slikt møte med. Her var det flere som tok opp hvor viktig det er å respektere at andre har andre meninger på ting enn en selv, at det ikke var besøksvennens plass å skulle irettesette eller diskutere dette. Dette virket særlig hvis man møter noen med ekstreme eller diskriminerende holdninger: *"Men der er det jo like mange meninger som det er mennesker der og rundt omkring, for gamle mennesker er jo også mennesker."* For i bunn og grunn går jo rollen som besøksvenn ut på at man bare skal være, som en sa: *"være et menneske hos ham."*

Det følelsesmessige aspektet

Som nevnt har jeg identifisert tre undertemaer på dette temaet; båndet mellom besøksvenn og person, involvering og grensesetting, og forpliktelser og ansvar.

Båndet mellom besøksvenn og person

En problematikk kan være hvor nært man kommer personen man besøker, og hva som er passende i en slik relasjon. For én jeg intervjuet ble det problematisk å skille det å "bare" være en besøksvenn, fra å utvikle et nært vennskap. Informanten ble klar over hvor mye den relasjonen betydde da personen gikk bort. Så vennskap kan oppstå, men det ble også uttrykt at det kan bli en litt rar situasjon ettersom relasjonen mellom besøksvennen og personen som ønsker besøk i utgangspunktet er asymmetrisk: *"Her kommer jeg, kjekk og grei og ønsker å ta i et tak, på en måte, og der er du som har bedt om besøkstjeneste"*. En informant nevnte at en av hennes positive opplevelser nettopp var da hun og kvinnen hun besøkte bakte kake

sammen slik at de på en måte var på lik linje, eller på likt nivå og at det var veldig hyggelig. Samtidig var denne informanten svært opptatt av at man skulle sette grenser og at man ikke skulle blande sammen ”vanlige venner” og personen som ble besøkt, for de var ikke så nære som venner. Her kommer vi inn på neste undertema.

Involvering og grensesetting

Noen av informantene var glade for at de hadde lært å sette grenser og ha restriksjoner hos Røde Kors. Det virket som for noen, særlig for folk som får besøk, at det er vanskelig å trekke et skille mellom rollen som besøksvenn og venner. Dette kan jo være at man er så isolert fra omverdenen at ønsket om sosial kontakt blir viktigere enn ”rollene” man har i en slik relasjon. Èn var veldig påpasselig med å ikke ønske så mye kroppskontakt eller nærhet med sin person, for det opplevdes upassende for informanten å bli tatt i armen for eksempel. En annen kommenterte hvordan hun hadde sett at andre ”lar seg spise opp” og kanskje ofrer seg for mye fordi de ikke klarte å sette grenser mellom seg og personen de besøkte. Hun hadde selv vært redd for hvordan det kom til å bli da hun startet: *”Jo, det jeg kanskje var litt redd for, det var det at jeg skulle få en sånn besøksvenn som liksom skulle bli venn eller venninne eller noe som liksom blir veldig sånn påhengelig...”*

Ansvar og forpliktelser

Ett viktig tema som går igjen i flere intervjuer er *ansvar*. Ett eksempel er hva en informant kalte ”praktisk ansvar”, det at man må ta ansvaret hvis det skulle oppstå en situasjon hvor personen trenger noe. Dette kan være hvis hjemmehjelpen ikke kommer når hun skal, men dette går litt under det praktiske ved besøksrollen også. Videre menes det at man får et ansvar for personen man besøker, at da stiller man opp uansett om man har en dårlig dag eller ikke. *”...det er litt sånn når du etablerer en relasjon, så synes jeg det ligger en forpliktelse i det, overfor det andre mennesket, ja”. ” Det er klart det ikke er, det er ikke morsomt alltid og kanskje på det verste ikke i det hele tatt, men man må jo gjøre det allikevel, tenker jeg da.”* Dette viser seg særlig hvis personene man besøker er på sykehjem eller lider av demens. Jeg fikk høre mye historier, både morsomme men også triste, om misforståelser fordi personen sliter med hukommelsen. Ansvaret ligger her i å være konsekvent, slik at det ikke vil oppstå slike misforståelser, slik som nevnt med struktur på møtene ovenfor. Videre er det lett å kunne styre sitt eget engasjement hvis man skulle ønske det, men det er ett krav og *”kravet som stilles er at har du sagt ja til ett eller annet, så gjør du det.”*

Det ble også snakket om hvor viktig det er at man har et genuint engasjement, for personene man besøker plukker lett opp hvis man skulle kjede seg. Èn fortalte meg også at det

var lett å se negativt på det, at personen som ble besøkt sjelden ønsket å finne på noe, eller være noe som helst aktiv. Når ting da ikke endrer seg over tid kan det være ganske demotiverende som besøksvenn. Samtidig erkjente informanten at man setter seg i en situasjon det er vanskelig å komme ut av ved å være fast besøksvenn med noen, fordi du har det ansvaret overfor relasjonen du har skapt. En informant hadde opplevd at personen som fikk besøk ble alvorlig syk og at det da ble en vanskelig situasjon hvor det på et tidspunkt ble vurdert å slutte.

”Nei, den ene gangen var jo, jeg tenkte jo på det de gangene det var veldig stritt med han mannen, eh...men da tenkte jeg at det går ikke. Det, det...det synes jeg ikke lot seg forsvare engang, så enkelt da.”

Så for de aller fleste er det nesten bare positivt med engasjementet som besøksvenn, men det er ikke alltid like lett å skulle sette grenser eller selv forstå hva slags relasjon man har med mennesket man besøker, og at dette kan være tøft.

DEL VI: DISKUSJON

Hensikten med denne undersøkelsen har vært å anvende psykologiske teorier for å bedre forstå hva som får mennesker til å involvere seg i, og fortsette med, frivillig arbeid, og mer konkret i besøkstjenesten i ORK. I første del av oppgaven ble det forsøkt å gi et teoretisk perspektiv på frivillighet og tidligere forskning. I det følgende vil jeg diskutere hva som kom fram i resultatdelen i tilknytning til problemstillingene. Jeg velger å trekke ut temaer som kom fram i intervjuene som jeg synes er mest relevant for denne oppgaven og problemstillingene.

Frivillighet et uttrykk for humanistiske og altruistiske verdier

To dimensjoner relatert til hjelpeatferder nevnt tidligere i oppgaven (se side 9), er andre-orientert empati og hjelpsomhet. Resultatene fra undersøkelsen viser at informantene snakket om både emosjoner og tanker knyttet til hjelpeatferd, og har i tillegg beskrevet praktisk prososial atferd gjennom sin frivillig innsats. Basert på analysene av intervjuene kan det synes som at begge dimensjonene relatert til hjelpeatferd er dekket blant informantene.

I forhold til motivasjoner så viser resultatene for det første, at det er ulike motivasjoner til grunn for at man verver seg. Videre at noen motivasjoner er viktigere enn andre i konteksten av besøkstjenesten i ORK. For noen av informantene er det flere motivasjoner til grunn for innsatsen, mens hos andre er det spesielt én grunn som er avgjørende. Verdier, læringsbegrunnelser, selvbeskyttelsesbegrunnelser og tid var de mest

fremtredende motivasjonene som kom fram i intervjuene, med verdier tillagt størst betydning. Dette kan bety at altruistiske motiver vektlegges først, jamfør et prososialt motivasjonssystem (Nafstad, 2004). I forhold til verdier uttrykte flere av deltagerne ønsker om at flere burde bry seg om medmenneskene sine og stille opp som frivillige. Samtidig var alle informantene veldig klare på at de ikke forventer at andre skal gjøre som dem. Dette er folks egen prioritering av tid, eget liv, og folk må selv få bestemme hva som er viktig for dem. Videre ble det påpekt at man ikke kan tvinge folk til å være frivillig. Hovedfokuset i besøkstjenesten er nettopp personene som får besøk, og da er det viktig at man faktisk gjør det fordi man har lyst. Hvis man ikke er motivert til det selv, vil man ikke nødvendigvis gjøre en god innsats. Dette merker også de som får besøk.

Den andre motivasjonsgrunnen som var relevant hos flere av informantene var behovet for å se litt utenfor seg selv. Å få litt avstand og perspektiv på eget liv i forhold til andre. For noen var det viktig å ha en slik ”egodel” av sin frivillige innsats slik at man får perspektiv på egne problemer, som i sammenligning blir ganske små. I forhold til læringsbegrunnelser ønsker man å tilegne seg kunnskap om samfunnet, om mennesker og høre deres historier, for å utvide horisonten. Hvilke motivasjoner man har kan sees i lys av interaksjonen mellom individ og samfunn jamfør Community Psychology (CP) (Nelson & Prilleltensky, 2005). Norge er et velferdssamfunn med fokus på kollektiv dugnad og medmenneskelighet. For mange mennesker vil en slik bakgrunn føre til at det er naturlig å bry seg om medmenneskene sine. Likeledes vil livssituasjonen påvirke motivasjonen, med småbarnsforeldre som de minst aktive, og ønskene om å lære om andres liv og samfunnet vektlagt mer av de unge informantene. Tid var en viktig motivasjon for flere informanter, spesielt for de to som var pensjonister. De begrunnet innsatsen med behov for aktiviteter å fylle tiden med. Det er kjedelig å sitte hjemme og man vil gjerne bruke tiden man har på noen som trenger det. Dette samsvarer med hva Meling (2008) fant i sin undersøkelse.

Det er også interessant å se at resultatene fra denne undersøkelsen samsvarer bedre med Clary et als. (1998) originale begrep enn Andersens (1996) nordiske erstatning. Nå var ikke målet med oppgaven å utprøve tidligere forskning, men å anvende tidligere teori som utgangspunkt. Det må påpekes at den siste funksjonen til Andersen (1996) ikke dannet en egen dimensjon etter faktoranalysen og ble dermed ikke anvendt videre i analysen. Blant mine informanter kom det ikke fram den minste antydning til den nye funksjonen, motivasjon basert på status eller påvirkning fra miljøet rundt. Derimot var det overensstemmelse med den originale faktoren til Clary et al (1998), som den nordiske undersøkelsen valgte å fjerne,

selvbeskyttelsesbegrunnelser, hvor man bruker frivillighet for å redusere egne negative følelser.

De to siste motivasjonelle funksjonene frivillighet kan ha for de som er frivillige, ifølge Clary et al (1998), er sosiale forventninger og arbeidsmarkedsbegrunnelser. Ved førstnevnte melder man seg inn i en frivillig organisasjon for å oppfylle sosiale forventninger fra relevante andre. Ingen av informantene kjente noen andre som var med i RK nå, og ingen formidlet til meg at det var avgjørende hva andre syntes. Den siste funksjonen er arbeidsmarkedsbegrunnelser, hvor frivillig innsats kan være motivert av å oppnå karrieremessige fordeler. Ingen av dem jeg snakket med tok dette opp som en grunn eller motivasjon for hvorfor de var besøksvenner, og det var ikke mange som hadde hørt om andre som gjorde dette heller. Én fortalte en historie om en student for noen år siden som bare hadde vist interesse for besøkstjenesten for å få papirer til å sende i en skolesøknad til utlandet. Informanten sa videre at det var første og siste gangen hun hadde hørt om noe sånt. To av mine informanter nevnte at RK var en organisasjon de kunne tenke seg å jobbe i senere, blant annet på grunn av menneskene og hvilke verdier organisasjonen står for. Samtidig poengterte begge informantene grundig at dette ikke var grunnen til at de hadde meldt seg som besøksvenn.

I Melings (2008) undersøkelse om Stavanger RK var det lignende resultater, men der ble det i tillegg sett på leksehjelptjenesten, hvor deltagerne kanskje har en annen motivasjon. Det ble ikke direkte uttrykt at noen er frivillig for å få det på cv'en, men en del "visste om andre" som var opptatt av at dette var noe som var bra å vise til når man skal inn på arbeidsmarkedet. At arbeidsmarkedsbegrunnelser og sosiale forventninger ble tillagt minst betydning i denne undersøkelsen stemmer overens med hva Andersen (1996) fant.

De seks funksjonene til Clary et al. (1998) er i utgangspunktet utviklet for å undersøke motivasjon til generell frivillighet, ikke til for konkrete former for frivillighet, som for eksempel besøkstjenesten i ORK. Resultatene i denne undersøkelsen har vist at selv informanter i et lite studie svarer i overensstemmelse med noen av deres seks motivasjonsbegrunnelser. Dette kan være et argument for at de seks "kjernemotivasjonene" også kan ligge til grunn for mer konkrete former for frivillig arbeid, som for eksempel besøkstjenesten. Til tross for dette kan det hende at andre konkrete former for frivillige arbeid ikke nødvendigvis vektlegger motivasjonene i samme rekkefølge, eller med samme resultat som i denne undersøkelsen. Andersen (1996) fremhever at frivillige i avdelinger med for eksempel nærmere relasjoner enn andre, slik som besøkstjenesten er et eksempel på, kanskje har lettere for å vektlegge humanistiske verdier som begrunnelser.

Videre kom det fram i resultatdelen at selvaktelsesbegrunnelser og anerkjennelse fra både personen man besøker og RK er viktig for motivasjonen for å fortsette som frivillig. Selvaktelsesbegrunnelser uttrykker at frivillige føler seg nyttige og sitter igjen med en god følelse av å gå på besøk. Ifølge Andersen (1996) betyr ikke dette at de frivillige nødvendigvis følte seg unyttige i utgangspunktet, men at man føler seg enda bedre, takket være sin egen frivillige innsats. Dette er den av de seks funksjonene til Clary et al (1998) som jeg mener har minst relevans for motivasjonen for å starte som frivillig. Dette fordi slike følelser rundt egen innsats var for informantene noe som kom etter at man hadde begynt som besøksvenn. På en annen side kan slike selvaktelsesbegrunnelser kanskje danne et grunnlag for hvorfor man opprettholder engasjementet i organisasjonen. Ifølge mine deltakere var dette en uventet, men god følelse å ha. En informant mente at det å bli satt pris på er en undervurdert følelse. Man knytter følelsesmessige bånd ved å involvere seg i andres liv. I forhold til anerkjennelse forklarte flere av informantene at det å bli sett fra organisasjonens side er viktig, og det virket som dette var en grunn til at de fortsetter som besøksvenner. Det å bli satt pris på fører til at man føler at man bidrar med noe, at innsatsen man legger i det faktisk gir resultater. Motsatt så kan det være veldig demotiverende å oppleve at man ikke blir sett av organisasjonen man er frivillig hos, og det er nok like viktig for opprettholdelse av engasjementet.

Forhold til Røde Kors som organisasjon

Tidligere i oppgaven viste jeg til at organisatoriske variabler har vært lite diskutert i tidligere forskning på frivillighet (se side 14). Penner (2002) foreslo at man kan se på to variabler i forhold til om man kan trives i en frivillig organisasjon; individets oppfattelse og følelser rundt hvordan man blir behandlet i organisasjonen, og organisasjonens rykte og image utad. Anerkjennelse er blant det som mine deltagere forteller om som var positive opplevelser. Det er viktig å bli sett og få oppfølging. Dette er også relevant fordi besøksvenn kan være en "ensomt yrke". Jeg ble fortalt at besøksvennene har møter med gruppelederen sin én gang i året. Bortsett fra det er det bare møter med personen man besøker, og dette koordinerer man på egen hånd. I kraft av sin rolle har besøksvennene taushetsplikt, så det virket som det var positivt at man kunne snakke med andre besøksvenner på evalueringsmøter, for da føltes de litt som en enhet. Tilhørighet og nettverksdannelse er nok viktige også for besøksvennene. Man kan bygge opp et sosialt nettverk gjennom felles interesse for besøkstjenesten (Meling, 2008). Ved eventuelle problemer kan det hende andre har vært innom samme problematikk, og ledelsen er flinke til å følge opp hvis det er noe. Slik er man besøksvenn innenfor en støttende organisert setting.

Lederne i besøkstjenesten fikk som nevnt mye skryt på at de var dyktige, snille og rause. Man kan komme til dem når som helst med problemer. I forhold til organisasjonens rykte og omdømme utad er RK er en organisasjon hvor positive verdier som nøytralitet, uavhengighet og humanitet står i fokus. RK er en stor og solid organisasjon man kan stole på at gjør et godt arbeide. For flere av informantene var dette avgjørende for hvilken organisasjon de valgte å bli frivillig hos, ettersom dette er verdier de kunne identifisere seg med. Ikke bare fikk lederne skryt, men ingen av mine informanter hadde noen negative opplevelser. Det var tre som beskrev noen ubehageligheter de hadde hørt andre hadde vært igjennom, men det mest negative var at man hadde vært på besøk og at personen kanskje var litt vrien og at kjemien ikke passet. Men dette virker det som er enkelt å løse, så generelt var det ikke noe negativt overhodet. Utifra resultatene kan en konklusjon være at informantene synes å ville fortsette som besøksvenner.

Andersen (1996) stiller spørsmål om RK er en kvinneorganisasjon og illustrerer at både menn og kvinner er aktive i frivillig arbeid, men at besøkstjenesten generelt består av kvinner. Jeg synes det er interessant at dette samsvarer med dette studiet, og hva besøksvennene selv fortalte. Imidlertid er jeg klar over at studiet er altfor lite til å kunne trekke konklusjoner rundt dette.

En prososial samfunnsholdning

Forskning har vist sammenheng mellom sosial kapital og frivillige aktiviteter, at i samfunn med mye sosial kapital er det mye frivillig innsats. Sosial kapital kan deles inn i tre deler; tillit, sosiale nettverk og borgerdeltakelse. Valget om å starte med frivillighet kan sees på som en form for sistnevnte, og i besøkstjenesten er både tillit og etablering av sosiale relasjoner vesentlig. Slike sosiale nettenverk kan kjennetegnes ved gjensidig handling og interaksjon mellom mennesker (Fyran, 2005). Man orienterer seg ut ifra det rammeverket som er tilgjengelig i samfunnet og et fokus på kollektivt ansvar kan føre til frivillighet. Som en informant kommenterte, så har man en kollektivt ansvar for sine medmennesker, enkelt og greit. Putnam mener at sosial kapital er biprodukt av dagligdagse sosiale aktiviteter, fremfor bevisste investeringer som i annen kapital (Wollebæk & Selle, 2005). Det vil si at det ikke nødvendigvis er bevisste valg hvor man vurderer utfallene som avgjør om man blir frivillig, men at samfunnsstrukturene fasiliteter til innsats for medmennesker. Dette står i kontrast med sosial bytteteori.

CP mener at mennesker ikke kan forstås adskilt fra konteksten de befinner seg i. De frivillige orienterer og organiserer seg ut ifra sosiale kategorier om samfunnet og ansvar,

frivillige, og hjelpetrengende. Informantenes kontekst er det norske velferdsamfunnet, hvor man mener som grunnholdning at det meste man trenger skal man kunne få fra det offentlige, eller i verste fall kunne betale for. Det er ulike oppfatninger blant informantene om forholdet mellom individ og samfunn i forhold til ansvars plassering. Noen mener at frivillige gjør mye oppgaver staten burde ha klart å ha ansvar for selv, nettopp fordi det er en velferdsstat. Andre kommenterer hvordan vi bor veldig godt og at det blir feil å forvente at staten skal stille opp uansett. At frivillighet er det som får samfunnet til å gå rundt, og at det ikke ville fungert uten at individer også hjelper menneskene rundt seg. Det virker som om de fleste av informantene har en form for solidarisk holdning til offentlig ansvar. Interessant nok tar de selv initiativ og tar ansvar og hjelper ukjente mennesker ved å bli besøksvenn. Slike verdibegrunnelser som alle informantene innehar, kan avspeile en samfunns holdning som går ut på at man bør være opptatt av dem som har det verre enn en selv (Andersen, 1996). Slik skapes verdigrunnlag for prososial atferd som får demokratiet til å fungere.

Rolle og relasjon vesentlig

Noe av det mest fremtredende i mine intervjuer er deltagernes tanker om besøksvennrollen og utfordringene knyttet til denne. Dette går fra det rent praktiske, til den følelsesmessige delen og båndet som blir skapt mellom partene. For det første er bruk av ordet besøksvenn interessant i forbindelse med besøksvennens egen definering av rollen. Det gir forskjellig betydning å si ”venn på besøk” sammenlignet med ”besøksvenn”, men navner impliserer litt hvilken relasjon man kanskje forventer at det kan bli. Besøksvenn er et betraktelig nærere begrep sammenlignet med for eksempel Visitortjenesten. Dette er ORKs frivillige tjeneste hvor man besøker innsatte i fengsel⁴. Gjennom navnet impliserer dette en mer upersonlig relasjon mellom den besøkende og den som får besøk.

For det andre er man frivillig gjennom RK og da kommer man ikke bare på besøk bare på vegne av seg selv. Man kommer også som en representant for ORK. Da er det viktig å bare være et medmenneske og ikke ta side, i samhandling med personen som får besøk. Dette gjelder særlig i møte med mennesker som har ekstreme holdninger eller alternative synspunkter man kanskje ikke er helt enig med selv. Jeg ble fortalt at besøksvennen bare skal være et medmenneske for personen slik at han eller hun opplever det som godt og trygt å få besøk fra ORK.

⁴http://www.rodekors.no/Distrikt_hjemmesider/Oslo/Vare_aktiviteter/Omsorg_og_toleranse/Visitor_i_fengsel/

For det tredje kan det være noen som får besøk som deler mye informasjon om seg selv. Det virket da vanskelig for besøksvennene å vite hvor mye man skal blande seg i for eksempel personens liv og familierelasjoner. Flere besøksvenner synes det er en utfordring å skulle trekke et skille mellom hvor nær eller ikke nær man kan eller bør være hverandre. Hvor involvert man skal være i hverandres liv, og hvor nært man skal slippe den man besøker inn på seg selv. Dermed kan det komme overraskende på, når det viser seg at man kanskje har hatt en nærmere vennskap enn man selv var klar over.

Her kommer vi også tilbake på forpliktelse som jeg tok opp i forbindelse med definisjonsavklaringen (se side 5). Rollen som besøksvenn er i utgangspunktet ikke tilknyttet for eksempel etiske, eller familieforpliktelser, men for en ukjent person. Imidlertid vil dette endre seg etter hvert som man skaper et bånd med personen man besøker, slik at det nettopp *kan være* en forpliktelse overfor personen som mottar støtte som er grunn til at man fortsetter som besøksvenn. Det er relasjonen som skaper ansvar overfor personen man besøker, og det er ikke så lett å trekke seg bort fra når man først har blitt involvert. Dessverre er dette en slik forpliktelse som det ikke er sikkert alle har tid til eller takler. Mange frivillige organisasjoner sliter med at folk slutter uten å si ifra, inkludert besøkstjenesten i ORK. Frykten for forpliktelse kan være en grunn til at det er vanskelig å rekruttere nye besøksvenner. Noen kan være skeptiske til å etablere en slik relasjon og da inneha det ansvaret for én eller flere personer. Kanskje dette bunner i rasjonell tankegang, at man tenker på hvor mye man får ut av å være frivillig, før man eventuelt melder seg som frivillig. Dette er relevant i forhold til spørsmålet om betaling eller ikke. Informantene fortalte at det var en del av pakken at det ikke er betalt, det er ikke derfor man blir frivillig. Det kan kanskje være indre motivasjon sammenlignet med dem som kanskje kunne tenkt seg å få betaling, eller er mer opptatt av aktivitetene som arrangeres utenom, som kanskje har en mer ytre motivasjon.

Imidlertid har en slik sosial bytteteori sine begrensninger når det kommer til frivillighet, blant annet blir tid og andre ressurser oppdelt i tellbare enheter for å kunne kvantifisere dem. På denne måten kan for eksempel egenskaper som ikke nødvendigvis er like enkle å kvantifisere, bli oversett (Wilson, 2000). Videre så kan det være at selv om frivillig arbeid gir belønning i form av god selvfølelse, så er ikke det nødvendigvis grunnen til å bli frivillig i utgangspunktet. De fleste av informantene jeg snakket med, fortalte at den gode følelsen som det gir at noen setter pris på deg (selvaktelsesbegrunnelser) ikke er noe man er klar over før man faktisk er besøksvenn og ser hvor mye det betyr for de(n) man besøker.

Interessant nok er ikke omfanget av den frivillige innsatsen for besøksvennene egentlig så stor. De ni informantene var alle på besøk to timer i løpet av to uker, enten fordelt

på én time hver uke eller to timer annenhver uke. Dette er en relativt beskjeden del av informantenes eget liv. Men for personen(e) som får besøk, virker det som det betyr mye, utifra hva informantene har fortalt. Samtidig sitter jeg igjen med en følelse at informantene selv anser det som en stor og relevant del av livet sitt. Dette er gjennom måten de formulerte seg på og kanskje er vekten de selv legger på sitt frivillige bidrag større enn hva som faktisk er tilfellet. Sannsynligvis spiller konteksten rundt og samfunnsrammene en rolle om man velger å bli frivillig (Wilson, 2000). Man vurderer og bestemmer seg, gjennom å være en del av den større sosiale konteksten og synet på frivillighet, jamfør CP.

Rolle har vært temaet som kom sterkest frem i intervjuene. Hvis man ser bort fra tematikken i seg selv, er det videre interessant at det ikke er så mye litteratur på rolle i forbindelse med frivillighet. Én grunn til dette kan være at mye forskning og teorier på frivillighet primært har sosiologisk forankring og ser frivillige i en større samfunnskontekst. Da er fokus på eksempelvis sosioøkonomisk status, religiøsitet eller økonomi (Cnaan, et al., 1993; Colonna, 1995). De studiene som har sett på rolle i forbindelse med frivillighet har fokusert på "rolleidentitet". Med dette menes hvordan rollen som frivillig fører til utvikling av en "identitet som frivillig" (se for eksempel Grube & Piliavin, 2000). En annen grunn til at det er lite litteratur på rolle i forbindelse med frivillighet, kan være at teorier på frivillighet har fokusert på generell frivillighet. Dette gjelder også for undersøkelser, som for eksempel Clary et al. (1998) seks motivasjonelle funksjoner. De har ikke sett på konkrete former for frivillig arbeid, slik som i denne undersøkelsen som har fokusert på besøkstjenesten. I større norske undersøkelser med distribuerte spørreskjemaer vil nok også personer som stiller opp mye på dugnadsarbeider for blant annet ungdomsgrupper svare. Imidlertid vil relasjonen mellom den frivillige og den eller de som mottar hjelp være av en helt annen karakter i en slik setting. Følgelig vil den frivillige rollen kanskje ha mindre utfordringer tilknyttet den frivillige deltakelsen.

Ut i fra resultatene kan en konklusjon være at rollen og relasjonen som oppstår mellom besøkvennen og personen som får besøk, er en veldig stor del av det å være besøksvenn. Dette innebærer både ulike utfordringer og poitive bieffekter som utvikling av nære bånd og vennskap.

Metodisk kommentar

Undersøkelsen anvender kvalitative intervjuer, noe som gir en unik mulighet til å utforske fenomenet man studerer i dybden. Informantenes egne formuleringer kan kanskje gi andre svar enn om de skal krysse av på hva som passer dem best på en skala. Slik at selv om

kvantitative undersøkelser kan nå ut til flere deltakere, vil kvalitative intervjuer gi mer innsikt i besøkstjenesten. Den kvalitative metoden anvendt i denne undersøkelsen har vært et samspill mellom induksjon og deduksjon, hva man kan kalle abduksjon.

I forhold til vurderinger knyttet til forskningens kvalitet anvender man i kvalitativ forskning begrepene troverdighet, bekreftbarhet og overførbarhet (Thagaard, 1998). Ved troverdighet er et viktig mål at forskningen skal være utført på en tillitsvekkende måte. Kvalitativ innsamling av data er en mellommenneskelig prosess, og forskeren bruker seg selv og situasjonen for å få mest mulig informasjon fra informantene (ibid.). Man reagerer ulikt på forskjellige informanter og det er heller ikke noe mål å opptre på samme måte i alle intervjuene. Jeg har selv gått igjennom en prosess i arbeidet med denne undersøkelsen. Jeg har forsøkt å være åpen, men er også påvirket av kontakten med informantene. De siste intervjuene har nok vært litt annerledes enn de første, fordi min erfaring med intervjusituasjonen ble bedre etter hvert intervju. Slik som nevnt tidligere ble jeg mer komfortabel med intervjusituasjonen og mer fokusert på flyten i samtalen etter hvert. Dermed ble det lettere å utforske svarene i større grad. Videre har jeg innsett at noen spørsmål kunne oppfattes som ledende for noen av informantene, og at flere svar kunne vært bedre fulgt opp underveis. Dette har jeg ikke vært oppmerksom på i intervjusituasjonen. I den grad jeg er blitt oppfattet som en representant fra Røde Kors, kan det ha påvirket noen av svarene til informantene. Dette til tross for at de ble fortalt at jeg ikke hadde noen tilknytning til ORK, men skrev ved Universitetet i Oslo. Videre er det viktig å påpeke at jeg har forsøkt å gjennomføre intervjuene og analysen på en nøyaktig og grundig måte.

Bekreftbarhet er knyttet til tolkningen av resultatene. Videre vil tolkningen forekomme i relasjon med egne erfaringer (Thagaard, 1998). Jeg har forsøkt å ta utgangspunkt i teori så langt det er mulig. Men hvem jeg er, hvilken metode jeg anvender og hvordan jeg formulerer meg i intervjusituasjonen vil påvirke hva informantene forteller meg. Videre vil mitt teoretiske utgangspunkt med psykologisk bakgrunn prege hvordan jeg tolker datamaterialet, sammenlignet med en annen forankring. Når det kommer til overførbarhet er det spørsmål om forståelsen som utvikles innenfor et prosjekts ramme også kan være relevant i andre situasjoner (Thagaard, 1998). Det har ikke vært et utgangspunkt å kunne generaliseres gjennom et representativt utvalg. Kvale (2007) viser til teoretisk generaliserbarhet hvor man kan få relevant informasjon om andre i samme situasjon ved å gi en innsiktsfull og detaljert beskrivelse av et fenomen. Det er heller dette oppgaven sikter mot, ved at man kanskje kan få en forståelse for frivillighet i en annen setting eller kontekst gjennom kvalitative intervjuer med besøksvenner i ORK. Motivasjonsbegrunnelsene til informantene kan kanskje være en

pekepinn på motivasjoner for frivillig innsats i undersøkelser på andre former for frivillig arbeid.

Det siste jeg vil ta opp er hva som kunne vært gjort annerledes. Jeg ønsket i utgangspunktet å undersøke besøksvenners tanker om egen innsats på individ, organisasjons- og samfunnsnivå. Det har vist seg at jeg kanskje har utforsket for lite på samfunnsperspektivet, slik at det er vanskelig å si så mye konkret rundt dette. I en eventuell ny undersøkelse ville jeg forsøkt å utforske mer rundt informantenes tanker om frivillighet i tilknytning til samfunnet.

Videre forskning

I det hele har denne undersøkelsen gitt fyldige beskrivelser av hva ni besøksvenner selv er opptatt av i rollen som besøksvenn, gjennom deres egne subjektive opplevelser. Imidlertid opplever RK og andre frivillige organisasjoner at noen plutselig slutter med å være frivillig uten å gi noen forklaring på dette. For eksempel ville det være veldig interessant å intervju mennesker som allerede har vært besøksvenner, men som av ulike grunner har sluttet i besøkstjenesten. Av naturlige årsaker opprettholdes sjelden kontakten ved slike brudd, så ORK blant annet, vet lite om hva som fører til at frivillige slutter. Her kunne man kanskje utforsket deres opplevelser i besøkstjenesten og begrunnelser for å kutte båndet med personen man besøker og ende medlemskapet i ORK. Hvis slike begrunnelser går på noe ORK kan gjøre noe med for å forhindre frafall, er det både viktig og relevant for kontinuitet i besøkstjenesten at man undersøker dette temaet. Man kunne også sett på forholdet mellom Visitor og den innsatte som får besøk, for å undersøke hvordan relasjonen og rollen som frivillig er i den konteksten, sammenlignet med resultatet i denne oppgaven. Det faktum at frivillighet er så vesentlig for et samfunn, gir bare mer vekt til viktigheten av forskning omkring dette temaet.

Avslutning

Som nevnt innledningsvis er frivillighet en form for prososial atferd. Det er et fenomen som både er individuelt og kollektivt på samme tid, ettersom frivilliges aktiviteter forekommer i en kollektiv kontekst. Fenomenet har blitt undersøkt tidligere i tilknytning til en eventuell prososial personlighet, og forsøkt sett i sammenheng med religion. Denne oppgaven har i stedet valgt å se på frivilliges motivasjon, med konkret fokus på besøkstjenesten i Oslo Røde Kors. Gjennom kvalitative intervjuer med ni besøksvenner har oppgaven undersøkt opplevelser og utfordringer knyttet til besøkstjenesten. Dette er gjort gjennom fokus på

motivasjon, tilhørighet til organisasjonen, og deltakernes tanker rundt konsekvenser av frivillighet for samfunnet. Dermed har et mål med masteroppgaven vært å kunne sette deltagelse i frivillige organisasjoner inn i en analyse på individuelt, organisasjons- og samfunnsnivå. Det mest fremtredende med resultatene er rollen og relasjonene som utvikles mellom besøksvennen og personen(e) de besøker, og utfordringer knyttet til dette. Et slikt bånd som i utgangspunktet er basert på asymmetri, men som kan utvikle seg til et nært vennskap, bevisst eller ubevisst. Basert på resultatene i denne undersøkelsen kan det tenkes at det er motivasjon og humanistiske verdier som ligger til grunn på det individuelle nivået. På organisasjonsnivået er det en trygg og anerkjent organisasjon i ryggen som skaper et trygt rammeverk og sikrer kvalitet mellom besøksvenn og personen som ønsker besøk. I forhold til informantene i denne undersøkelsen, har verdiene som RK står for, vært vesentlige for at de har gått inn en forpliktelse som det besøkstjenesten er. Opprettholdelse av engasjementet er motivert av positive tilbakemeldinger og anerkjennesle både fra personene som får besøk og fra ORK. Videre føles det godt å hjelpe andre og slike selvaktelsesbegrunnelser som oppstår fører til videre engasjement. På samfunnsplan er det holdninger, verdier og systemer som setter rammer for den frivillige aktiviteten. Som en informant kommenterte, frivillighet skiller mellom hvor det er godt å bo.

REFERANSER

- Andersen, R. K. (1996). *Motiver for frivillig innsats i Norges Røde Kors*. ISF rapport 1996:02. Oslo: Institutt for samfunnsforskning.
- Bateson, C. D. & Oleson, K. C. (1991). Current Status of the Empathy-Atruism Hypothesis. I M. S. Clark (ed.) *Prosocial behavior*. Newbury Park, CA: Sage Publications. 62-65.
- Brooks, A. C. (2005). Does Social Capital Make You Generous? *Social Science Quarterly*, 86 (1). 1-15.
- Carlquist, E., Nafstad, H. E. & Blakar, R. M. (2007). Community Psychology in a Scandinavian Welfare Society. In S. M. Reich, Riemer, M., I. Prillettensky & M. Montero (Eds.) *International Community Psychology: History and Theories*. New York: Kluwer Academic Publishers
- Chapman, E. & Smith, J. A. (2002). Interpretative Phenomenological Analysis and the New Genetics. *Journal of Health Psychology*, 7 (2). 125-130.
- Clary, E.G, Snyder, M., Ridge, R.D., Copeland, J., Stukas, A.A., Haugen, J. & Miene, P. (1998). Understanding and Assessing the Motivations of Volunteers: A Functional Approach. *Journal of Personality and Social Psychology*, 74 (6). 1516-1530.
- Clary, E. G. & Snyder, M. (1999). The Motivations to Volunteer: Theoretical and Practical Considerations. *Current Directions in Psychological Science*, 8 (5). 156-159.
- Cnaan, R. A., Handy, F. & Wadsworth, M. (1996). Defining Who is a Volunteer: Conceptual and Empirical Considerations. *Nonprofit and Voluntary Sector Quarterly*, 25 (3). 364-383.
- Cnaan, R. A., Kasternakis, A., & Wineburg, R. J. (1993). Religious People, Religious Congregations, and Volunteerism in Human Services: Is there a Link? *Nonprofit and Voluntary Sector Quarterly*, 22 (1). 33-51.
- Coleman, J. S. (1988). Social Capital in the Creation of Human Capital. *The American Journal of Sociology*, 94 (1). 95-120.
- Colonna, C. M. (1995). The economic contribution of volunteerism toward the value of our cultural inventory. *Journal of Cultural Economics* 19 (4). 341-350.
- Darley, J. & Latané, B. (1968). Bystander intervention in emergencies: Diffusion of responsibility. *Journal of Personality and Social Psychology*, 8 (4). 377-383.
- Deci, E. L. & Ryan, R. M. (2008). Self-Determination Theory: A Macrotheory of Human Motivation, Development, and Health. *Canadian Psychology*, 49 (3). 182-185
- Field, D. & Johnson, I. (1993). Satisfaction and Change: A Survey of Volunteers in a Hospice Organisation. *Social Science and Medicine*, 36 (12). 1625-1633.

- Fisher, R. J. & Ackerman, D. (1998). The Effects of Recognition and Group Need on Volunteerism: A Social Norm Perspective. *Journal of Consumer Research*, 25 (3). 262-275.
- Flick, U. (2002). *An Introduction to Qualitative research*. London: Sage.
- Fyrand, L. (2005). *Sosial nettverk - teori og praksis*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Gough, B. & Madill, A. (2007). Diversity and Subjectivity within Qualitative Psychology. *Real Life Methods working papers, University of Leeds*.
- Grube, J. A. & Piliavin, J. A. (2000). Role Identity, Organizational Experiences, and Volunteer Performance. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 26 (9). 1108-1119.
- Hall, P. A (1999). Social Capital in Britain. *British Journal of Political Science*, 29 (3). 417 – 461.
- Kjos, S. P. H. & Sørensen, M. S (2009). *Årsrapport 2008: Besøkstjenesten*. Oslo Røde Kors.
- Kawachi, I., Subramanian, S.V. & Kim, D. (2008). Social Capital and Health: A Decade of Progress and Beyond. I I. Kawachi, S.V. Subramanian & D. Kim (Eds.), *Social Capital and Health* (s. 1-26). Boston: Springer Science.
- Kvale, S. (1996). *Interviews: An Introduction to Qualitative Research Interviewing*. Thousand Oaks, California: Sage Publications.
- Lyons, A. C & Chamberlain, K. (2006). *Health Psychology: A Critical Introduction*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Maton, K. I. & Salem, D. A. (1995). Organizational Characteristics of Empowering Community Settings: A Multiple Case Study Approach. *American Journal of Community Psychology*, 23 (5). 631-656.
- Meling, M. (2008). *Mennesker trenger mennesker: en studie om frivillighet og de frivillige belyst gjennom frivillige i Besøkstjenesten, Hjelpekorpsset og Leksehjelpen i Stavanger Røde Kors*. Masteroppgave i kunst- og kulturvitenskap ved Universitetet i Stavanger.
- Merrell, J. (2000). "You don't do it for nothing": Women's experiences of volunteering in two community WELL WOMAN CLINICS. *Health and Social Care in the Community*, 8 (1). 31-39.
- Nafstad, H. E (2004). *Menneske – egoistisk ja, men også altruistisk*. I H. E. Nafstad (red.), *Det omsorgsfulle mennesket* (s. 55-82). Oslo: Gyldendal Norsk Forlag.
- Nelson, G. & Prilleltensky, I. (eds.). (2005). *Community Psychology: In Pursuit of Liberation and Well-being*. New York: Palgrave Macmillian.

- Omoto, A. M. & Snyder, M. (1995). Sustained helping without obligation: Motivation, Longevity of Service, and Perceived Attitude Change Among AIDS Volunteers. *Journal of Personality and Social Psychology*, 68 (4). 671-686.
- Omoto, A. M. & Snyder, M. (2002). Considerations of Community: The Context and Process of Volunteerism. *American Behavioral Scientist*, 45 (5). 846-867.
- Omoto, A. M., Snyder, M. & Berghuis, J. P. (1993). The Psychology of Volunteerism: A conceptual analysis and a program of action research. In J. B. Pryor & G. D Reeder (Eds.), *The social psychology of HIV infection* (pp 333-356). Hillsdale, NJ: Erlbaum.
- Penner, L. A. (2002). Dispositional and Organizational Influences on Sustained Volunteerism: An Interactionist Perspective. *Journal of Social Issues*, 58 (3). 447-467.
- Penner, L. A., Dovidio, J. F., Piliavin, J. A., & Schroeder, D. A. (2005). Prosocial Behavior: Multilevel Perspectives. *Annual Review of Psychology*, 56. 365-392.
- Piliavin, J. A. & Charng, H. W. (1990). Altruism: A Review of Recent Theory and Research. *Annual Review of Sociology*, 16. 27-65.
- Portes, A. (1998). Social Capital: Its Origins and Applications in Modern Sociology. *Annual Review of Sociology*, 24. 1-24.
- Putnam, R. D. (1995). Tuning In, Tuning Out: The Strange Disappearance of Social Capital in America. *PS: Political Science and Politics*, 28 (4). 664-683.
- Putnam, R. D. (2000). *Bowling alone: The collapse and revival of American Community*. New York: Simon & Schuster.
- Reid, K., Flowers, P. & Larkin, M. (2005). Exploring lived experience. *The Psychologist*, 18 (1). 20-23.
- Romer, D., Gruder, C. L., & Lizzadro, T. (1986). A Person-Situation Approach to Altruistic Behavior. *Journal of Personality and Social Psychology*, 51 (5). 1001-1012.
- Ryan, R. M. & Deci, E. L. (2000). Self-Determination Theory and the Facilitation of Intrinsic Motivation, Social Development, and Well-Being. *American Psychologist*, 55 (1). 68-78.
- Sivesind, K. H. (2007). *Frivillig sektor i Norge 1997-2004: Frivillig arbeid, medlemskap, sysselsetting og økonomi*. ISF rapport 2007:010. Oslo: Institutt for samfunnsforskning.
- Smith, J. A & Osborn, M. (2008). Interpretative Phenomenological Analysis. I J. A. Smith (ed.). *Qualitative Psychology: A Practical Guide to Research Methods*. Los Angeles: Sage Publications, 53-80.
- St.meld. nr. 39 (2006-2007). *Frivillighet for alle*. Oslo: Kultur- og kirkedepartementet.

- Stolle, D. (1998). Bowling Together, Bowling Alone: The development of Generalized Trust in Voluntary Associations. *Political Psychology*, 19 (3). 497-525.
- Thagaard, T. (1998). *Systematikk og innlevelse. En innføring i kvalitativ metode*. Fagbokforlaget.
- Toma, D. J. (2000). How Getting Close to Your Subjects Makes Qualitative Data Better. *Theory into Practice*, 39 (3). 177-184.
- Van der Gaag, M. & Webber, M. (2008). I. Kawachi, S.V. Subramanian & D. Kim (Eds.), *Social Capital and Health* (s. 29-49). Boston: Springer Science.
- Warwick, R., Joseph, S., Cordle, C. & Ashworth, P. (2004). Social Support for Women with Chronic Pelvic Pain: What is Helpful from Whom? *Psychology and Health*, 19 (1). 117-134.
- Wellén, M. (2009). Besøktjeneste i 60 år. *Røde Kors Magasinet*, 88. 14.
- Willig, C. (2001). *Introducing Qualitative Research in Psychology: Adventures in theory and method*. Buckingham: Open University Press.
- Wilson, J. (2000). Volunteering. *Annual Review of Sociology*, 26 (1). 215-240.
- Wollebæk, D. & Selle, P. (2002). Does Participation in Voluntary Associations Contribute to Social Capital? The Impact of Intensity, Scope, and Type. *Nonprofit and Voluntary Sector Quarterly*, 31 (1). 32-61.
- Wollebæk, D. & Selle, P. (2005). Hvorfor studere sosial kapital i Norge? *Tidsskrift for samfunnsforskning*, 46 (2). 221-234.
- Wollebæk, D., Selle, P. & Lorentzen, H. (2000). Frivillig innsats: Sosial integrasjon, demokrati og økonomi. Bergen: Fagbokforlaget.
- Yeung, A. B. (2004a). An Intricate Triangle- Religiosity, Volunteering, and Social Capital: The European Perspective, the Case of Finland. *Nonprofit and Voluntary Sector Quarterly*, 33 (3). 401-422.
- Yeung, A. B. (2004b). The Octagon Model of Volunteer Motivation: Results of a Phenomenological Analysis. *Voluntas: International Journal of Voluntary and Nonprofit Organizations*, 15 (1). 21-46.

APPENDIX 1: INTERVJUGUIDE

1) Innledning/demografi

a) Kan du fortelle litt om deg selv (personlige opplysninger):

- Alder og sivilstatus
- Høyeste utdanning du har (hva, hvor mye)
- Arbeidserfaring
- Hvor samfunnsengasjert vil du si at du er? Leser du aviser o.l., evt hvor mange?
- Stemmer du ved valg?
- Er du medlem i andre typer grupper (politiske, idrett, kultur e.l.)? (Hvis ja, hvor mange)
- Får du lett tillit til andre? Synes du folk generelt er tillitsvekkende?

2) Motiv

- a) Hvorfor er du frivillig? Hvis det er mer enn én grunn, klarer du å rangere dem?
- b) Hvorfor begynte du med frivillig arbeid i utgangspunktet?
- c) Når var dette? Hvor gammel var du da?
- d) Har du kanskje arbeidet med annen type frivillig arbeid tidligere?
- e) Hvordan ble du rekruttert? Gjennom jobb, venner, internett eller media?
- f) Hvor ofte stiller du opp? (Hva med de andre gruppene?)
- g) Og hva konkret er oppgavene dine? Gi for eks på en dag du har vært der?
- h) Hva er det som er interessant/spennende med det å være besøksvenn?
- i) Tror du noen andre grunner for å være frivillig nå enn da du begynte?
- j) Hva tenker du om andre besøksvenner, har de samme grunner som deg for å være frivillig?

3) Opprettholdelse av engasjement

- a) Hva føler du at du får ut av å være besøksvenn/frivillig?
- b) Vil du fortelle om noen spesielle opplevelser du har hatt?
 - den mest positive opplevelsen/en hyggelig opplevelse?
 - den mest negative opplevelsen/ en ikke så hyggelig opplevelse?
- c) Tror du at du ville hatt noen andre opplevelser/erfaringer om du hadde fått noe for den innsatsen du gjør? (Økt engasjement eller mindre attraktivt?)

- d) Hvilke forventninger hadde du da du begynte? Er de innfridd? Hvordan/hvordan ikke?
- e) Er det noen ganger du har tenkt på å slutte med dette?
- f) Hvorfor kommer du tilbake/fortsetter du?
- g) Hvor lenge tror du at du kommer til å holde på med dette?
- h) Synes du det kan være belastende å være frivillig? Finnes det eventuelt noe støtte i organisasjonen for deg hvis du trenger å snakke?

4) Organisasjonen

- a) Visste du noe om Røde Kors før du ble med?
- b) Hvorfor valgte du Røde Kors? Eller var det tilfeldig hvilken organisasjon det kunne ha vært?
- c) Hvis ikke Røde Kors hadde tilbudet med besøksvenner, tror du at du ville valgt en annen aktivitet innenfor Røde Kors eller ville du kanskje valgt en annen organisasjon?
- d) Synes du at de (organisasjonen) er flinke til å tilpasse seg dine behov i en travel hverdag? F.eks ved å fordele og/eller avgrense det frivillige arbeidet du eller andre gjør?
- e) Hva tenker du om utvalget, evt. kvinner/menn, eller minoriteter i besøkstjenesten?
- f) Har du noen tilknytning til organisasjonen utenom den frivillige innsatsen og tiden du gir? Gjennom jobb, familie, venner
- g) Hvordan føler du at du passer inn der? Tilhørighet til Røde Kors

5) Generelle følelser og tanker rundt frivillighet i seg selv

- a) Hva slags konsekvenser tror du frivillig arbeid for samfunnet?
- b) Hvem er det som deltar i frivillig arbeid? En typisk stereotypi?
- c) Hvilken posisjon mener du frivillige organisasjoner som Røde Kors har i Norge?
- d) Og hva med frivillige i seg selv? Er det positivt å være assosiert med en frivillig organisasjon?

6) Avslutning

- a) Er det noe av det vi har snakket om som du ønsker å utdype?
- b) Er det noe annet du har lyst til å legge til som du synes jeg burde vite?
- c) Hvordan synes du det var å snakke med meg i dag? Har du snakket om dette med noen andre før?

Frivillig arbeid: Motivasjon og engasjement

Har du lyst til å være med i en studie om din innsats i frivillig arbeid?

Norge ligger på verdenstoppen i frivillig arbeid. Dette kan for eksempel være leksehjelp, veiledning til unge, omsorg og assistanse for syke eller besøksvenner. Frivillig arbeid gir et bedre samfunn, og er svært viktig for velferdssamfunnet. Men frivillig arbeid i seg selv og motivasjonen bak det å være frivillige, er det forsket lite på. Jeg - Julie Nybakk Kvaal - er student ved Psykologisk Institutt på Universitetet i Oslo, og skal skrive en masteroppgave om hva som motiverer noen til å være besøksvenner. Jeg vil prøve å finne frem til hvilke forhold som ligger til grunn for hvorfor noen er frivillige. Resultatet av studien kanskje bidra til at organisasjoner vil ha mulighet til å rekruttere flere frivillige.

Jeg vil be deg stille opp på ett intervju om din deltagelse i Røde Kors sin besøkstjeneste. Vi kommer til å snakke om hvorfor du stiller opp som frivillig, dine erfaringer og opplevelser, og om dine tanker om frivillig arbeid i Norge generelt. Intervjuet vil ta ca 1 til ½ times tid. Det vil bli tatt opp på lydbånd og samtalen vil senere bli skrevet ned.

Det er bare jeg og veilederen min som får vite hva du sier – alt er konfidensielt og fortrolig. Røde Kors sin besøkstjeneste får ikke vite hva du forteller. Når jeg skriver oppgave på bakgrunn av intervjuer med dere, vil informasjonen bli anonymisert og materialet presentert på en slik måte at du ikke er gjenkjennelig. Ved prosjektslutt vil lydbånd og navn slettes og øvrige opplysninger anonymiseres.

Formidlingen av dette informasjonsbrevet kommer gjennom Røde Kors, og jeg vil ikke kjenne til navn på noen som blir forespurt før dere samtykker til å være med og kontakter meg per epost eller telefon.

Deltagelsen i prosjektet er frivillig og du som deltager kan trekke deg når som helst skulle du ha ønske det, også etter at dataen er samlet inn. Dersom du velger å trekke deg vil lydbåndet slettes og de øvrige data anonymiseres. Skulle det være spørsmål du ikke har lyst til å svare på, kan vi hoppe over dem. Intervjuet kan bli gjennomført i Røde Kors sine lokaler, på Psykologisk institutt på Universitetet i Oslo eller et sted som er passer bedre for deg. Jeg er veldig fleksibel med tid og sted for intervjuene.

Jeg ønsker å gjennomføre intervjuene i august og planen er at oppgaven skal være ferdig i november 2009.

Vil du bli intervjuet eller bare vite mer om studien, kan du bare kontakte meg på e-post jmkvaal@student.sv.uio.no eller telefon 90639035.

Du kan også kontakte min veileder Astri Heen Wold på e-post a.h.wold@psykologi.uio.no eller telefon 22845166.

Med vennlig hilsen

Julie Nybakk Kvaal

APPENDIX 3: SAMTYKKESKJEMA

Forespørsel om å delta i forskningsprosjektet

”Motivasjon og engasjement”

Bakgrunn

Dette er et spørsmål til deg om å delta i en forskningsstudie for å undersøke motivasjoner for å være frivillig, nærmere bestemt besøksvenn. Du er valgt ut for du har vært besøksvenn i over ett år hos Røde Kors. Formålet er å kunne hjelpe frivillige organisasjoner med å rekruttere nye frivillige.

Hva innebærer studien?

Du vil bli intervjuet, og det vil ta ca 1 og ½ times tid. Vi kommer til å snakke om hvorfor du stiller opp som frivillig, dine erfaringer og opplevelser, og om dine tanker om frivillig arbeid i Norge generelt. Det vil bli tatt opp på lydbånd og samtalen vil senere bli skrevet ned. Videre vil intervjuene resultere i en masteroppgave ved Universitet i Oslo.

Mulige fordeler og ulemper

Du vil ikke ha noen spesielle fordeler av studien, men erfaringer fra studien vil kanskje kunne hjelpe frivillige organisasjoner med rekruttering.

Hva skjer med informasjonen om deg?

Informasjonen som registreres om deg skal kun brukes slik som beskrevet i hensikten med studien. Røde Kors sin besøkstjeneste får ikke vite hva du sier. Alle opplysningene vil bli behandlet uten navn /direkte gjenkjennende opplysninger. En kode knytter deg til dine opplysninger gjennom en navneliste. Det vil ikke være mulig å identifisere deg i resultatene av studien når disse publiseres. Hvis du sier ja til å delta i studien, har du rett til å få innsyn i hvilke opplysninger som er registrert om deg. Du har videre rett til å få korrigert eventuelle feil i de opplysningene vi har registrert. Dersom du trekker deg fra studien, kan du kreve å få slettet innsamlede opplysninger. Opplysningene blir senest slettet november 2009.

Frivillig deltakelse

Det er frivillig å delta i studien. Dersom du ikke ønsker å delta, trenger du ikke å oppgi noen grunn. Denne studien kommer ikke til å ha betydning for de oppgaver du utfører hos Røde Kors.

Dersom du ønsker å delta, undertegner du samtykkeerklæringen på denne siden. Om du nå sier ja til å delta, kan du senere trekke tilbake ditt samtykke. Dersom du senere ønsker å trekke deg, kan du kontakte Julie Nybakk Kvaal på tlf 90639035 eller Professor Astri Heen Wold på 22845166.

Samtykkeerklæring: Jeg er villig til å delta i studien	Jeg bekrefter å ha gitt informasjon om studien:
----- (Signert av prosjektdeltaker, dato)	----- (Signert, rolle i studien, dato)

APPENDIX 4

Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste AS

NORWEGIAN SOCIAL SCIENCE DATA SERVICES

Harald Hårfagres gate 29
N-5007 Bergen
Norway
Tel: +47-55 58 21 17
Fax: +47-55 58 96 50
nsd@nsd.uib.no
www.nsd.uib.no
Org.nr. 985 321 884

Astri Heen Wold
Psykologisk institutt
Universitetet i Oslo
Postboks 1094 Blindern
0317 OSLO

Vår dato: 22.07.2009

Vår ref: 22214 / 2 / JSL

Deres dato:

Deres ref:

TILRÅDING AV BEHANDLING AV PERSONOPPLYSNINGER

Vi viser til melding om behandling av personopplysninger, mottatt 23.06.2009. Meldingen gjelder prosjektet:

22214

Behandlingsansvarlig

Daglig ansvarlig

Student

Frivillighet: Motivasjon, engasjement og sosial kapital

Universitetet i Oslo, ved institusjonens øverste leder

Astri Heen Wold

Julie Margrethe Nybakk Kvaal

Personvernombudet har vurdert prosjektet, og finner at behandlingen av personopplysninger vil være regulert av § 7-27 i personopplysningsforskriften. Personvernombudet tilrår at prosjektet gjennomføres.

Personvernombudets tilråding forutsetter at prosjektet gjennomføres i tråd med opplysningene gitt i meldeskjemaet, korrespondanse med ombudet, eventuelle kommentarer samt personopplysningsloven/-helseregisterloven med forskrifter. Behandlingen av personopplysninger kan settes i gang.

Det gjøres oppmerksom på at det skal gis ny melding dersom behandlingen endres i forhold til de opplysninger som ligger til grunn for personvernombudets vurdering. Endringsmeldinger gis via et eget skjema, http://www.nsd.uib.no/personvern/forsk_stud/skjema.html. Det skal også gis melding etter tre år dersom prosjektet fortsatt pågår. Meldinger skal skje skriftlig til ombudet.

Personvernombudet har lagt ut opplysninger om prosjektet i en offentlig database, <http://www.nsd.uib.no/personvern/prosjektoversikt.jsp>.

Personvernombudet vil ved prosjektets avslutning, 30.11.2009, rette en henvendelse angående status for behandlingen av personopplysninger.

Vennlig hilsen

Vigdis Namtvedt Kvalheim

Juni Skjold Lexau

Kontaktperson: Juni Skjold Lexau tlf: 55 00 00 00

Vedlegg: Prosjektvurdering

Kopi: Julie Margrethe Nybakk Kvaal, Hans Nielsen Hauges gate 30, 0481 OSLO